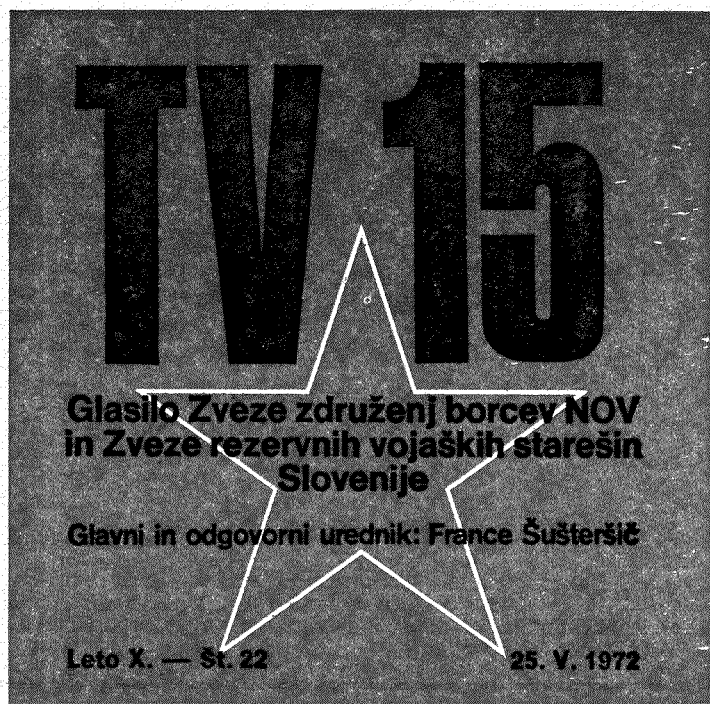

Tito - naš ponos in simbol

Predsednik in maršal Jugoslavije Josip Broz Tito praznuje danes svoj osemdeseti rojstni dan. Z njim vred praznuje vse jugoslovansko ljudstvo, saj mu Titovo ime pomeni ponos in simbol, ki je vklesan v hram zgodovine in ki nam sveti v prihodnost. Ta simbol ni umetno narejen, temveč se je rodil iz neder naše domovine, iz naših stoletnih teženj, iz boja in zmage, iz naše revolucionarne preobrazbe, resnice in stvarnosti.

Ko gledamo na njegovo bogato življenje, življenje borca, komunističnega revolucionarja, ljudskega voditelja in državnika, nam zbudi pozornost še ena obletnica: pred 35 leti je Tito prevzel v roke krmilo naše partije. Odtlej je usoda jugoslovanskih narodov neločljivo povezana z njegovo osebnostjo.

Bolj kot kdajkoli prej so namreč takrat naši narodi potrebovali krepko roko organizatorja, saj jim je bil fašizem namenil najhujše, kar jih je moglo doleteti. Tovariš Tito je z vizionarskim duhom in marksistično doslednostjo pripravil našo partijo in prek nje množice poštenih rodoljubov na usodne dni, ko se je po peti koloni izpodkopana državna tvorba zrušila in so njeni voditelji prepustili ljudstvo na milost in nemilost sovražniku. Pod vodstvom KP in s Titom na čelu je šlo ljudstvo v boj, ki se je zdel neverjeten celo voditeljem protifašistične koalicije, v boj, ki se je razrašal in žel uspehe mimo konvencionalne logike ter obogatil svet z resnico, da se nemogoče lahko spremeni v mogoče, da ljudstvo ni nikdar premagano, če se bojuje pod trdim revolucionarnim vodstvom za prihodnost, ki bo resnično njegova.

Pod Titovim vodstvom se je težnja za tako prihodnostjo kmalu začela spreminjati v stvarnost. Nadvse odločilna sta bila pri tem njegov »ne« informbirojevskemu pritisku in nezaupnica administrativno-etatističnemu socializmu, s katero je prižgal zeleno luč delavskemu oziroma družbenemu samoupravljanju. S tem se je začelo novo obdobje, obdobje samoupravnega socializma, v katerem preščajajo socialistični odnosi na višjo raven. Zanj so bili položeni temelji že zdavnaj, v demokratičnih ciljih našega revolucionarnega boja.

Pod Titovim vodstvom je Jugoslavija trdna in nerazrušljiva. Kot se je znalo njeno ljudstvo boriti za svobodo in socialistično družbeno ureditev, tako bi jo znalo tudi braniti z vsemi sredstvi, če bi bilo treba.

Tito je simbol bratske enotnosti jugoslovanskih narodov, skovane v skupnem boju proti nacionalnemu in razrednemu sovražniku, enotnost, ki nam je in nam bo tudi v prihodnje zmeraj potrebna, kot nam je bila med narodnoosvobodilnim bojem.

Tito je simbol revolucionarnega humanizma, ki že leta in leta blagodejno veje v svet konfliktov, humanizma, ki obilo prispeva, da svet ne zdrkne v samomorilno katastrofo in da se neodvisnost spreminja iz pregrade v most med narodi.

Tito je kladivar miru in lepše prihodnosti, ki je vstal iz neder delovnega ljudstva ter se duhovno neločljivo zrasel z njegovimi željami in hotenji.

Ko mu čestitamo za osemdesetletni jubilej in mu želimo še dolgo vrsto plodnih let, ponovimo tudi geslo, ki je še zmeraj živo in neizpodbitno: Mi smo Titovi — Tito je naš!

FRANCE ŠUŠTERŠIČ

Podoba predsednika Tita pred njegovim osemdesetletnim življenjskim jubilejem. Na njegovem obrazu se zrcalijo plemenitost, odločnost, kremenita preizkušnost in velika humanost — lastnosti, ki jih ima malokateri državnik v tolikšni meri. — Zahvalimo se partiji, ki nam ga je dala, in vzkliknimo iz dna srca: Naj živi še mnogo let in nas vodi, kot nas je vodil doslej!

besede in dejanja

V KRATKEM ČASU SE NE DA VSEGA DOSEČI

Lani smo sprejeli amandmaje. Zdaj gremo naprej, v drugo fazo ustavnih sprememb. Stvar je v tem, kako bomo in v kolikem času, to uresničili. Izboljšati moramo življenjski standard naših občanov, zlasti delavskega razreda, ki ustvarja sredstva. Moramo se odreči nekaterim stvarim in načrtovati za daljši rok. Ne da se vsega doseči v tako kratkem času kot si nekateri zamišljajo, in to nas moti. Delavcu v tovarni ne pomeni veliko, če mu rečeš, da bo čez dvajset let imel vse. Ljudje ustvarjajo socializem zase in ne le za bodoče rodove.

Iz Titovega intervjuja z uredništvom revije »Front«

NEIZPROSNI DO NACIONALISTIČNIH IZPADOV

Nacionalizem je zaslediti v vseh republikah in pokrajinah. To so ostanki starega, tisti, ki žive v preteklosti, oni, ki nekje iz preteklosti črpajo megalomanske ideje in pripovedujejo, da bi lahko nekdo nagelje napredoval, če ne bi bili vsi skupaj, če ne bi podpirali razvoja manj razvitih. Na vse to moramo računati. Do takih nacionalističnih izpadov moramo biti neizprosni. Razredni sovražnik prav iz tega črpa moč in to mu je najugodnejše oporišče. Velike je namreč še zgodovinske sentimentalnosti in prav v njej se hoče sovražnik ugnezditi in od tam delovati.

Iz Titovega odgovora na zdravico v Titovem Užicu

SLIŠATI MORAMO NJIHOVO BESEDO!

Tovariši, ki so šli skozi ogenj osvobodilnega boja in ki so nosili po vojni največje breme, imajo pravico, da tudi danes povedo svoje mnenje o kateremkoli vprašanju. Slišati moramo njihovo besedo. A jasno je, da vsakdo izmed njih ne bo povedal vsega najbolj pravilno. Moramo pa tudi njih poslušati in računati nanje.

Iz Titovega odgovora na zdravico v Titovem Užicu

ČIMPREJ PREMOSTITI RAZLIKE

Delavski razred v Jugoslaviji je vse številnejši, to je ogromna množica. Danes imamo milijone proizvajalcev. Pri tem nisem prezrl našega kmečkega prebivalstva, ki vse bolj prevzema značaj proizva-

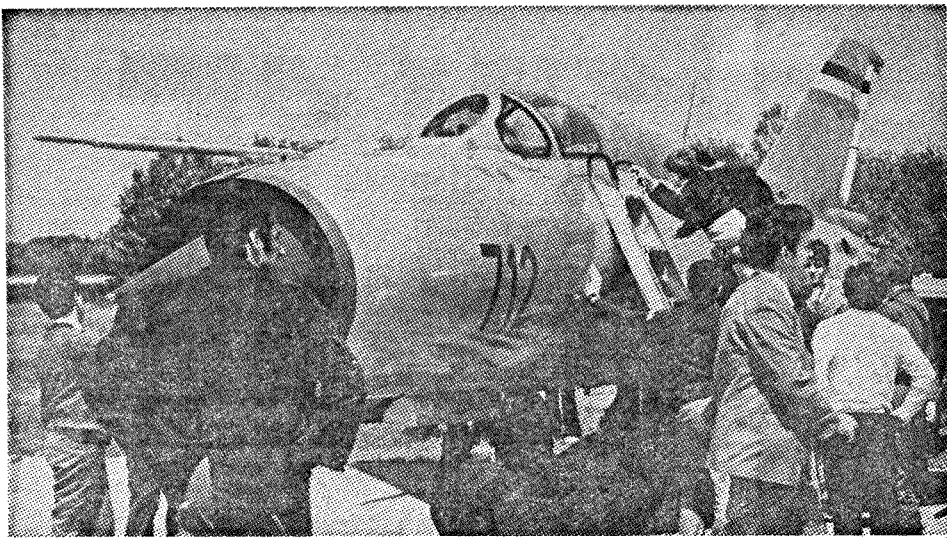
jalcev. Vse bolj in bolj se zlivajo v eno. Morda bomo čez nekaj desetletij lahko dejali, da ni več kmetstva, ker med delavci in kmeti v naši socialistični samoupravni družbi ne bo razlik. Že zdaj skušamo te razlike čimprej premostiti.

Iz Titovega odgovora na zdravico v Titovem Užicu

UGODNEJŠA GIBANJA

Na splošno so v gospodarstvu gibanja ugodnejša. Posebej bi opozoril na uspeh v zunanji trgovini. V prvih štirih mesecih se je izvoz povečal za 25 odst., uvoz pa zmanjšal za 15 odst. Tudi stopnja neblagovnega priliva je visoka, zaradi česar je v zadnjih desetih mesecih plačilna bilanca pozitivna. To je velika stvar in storiti moramo vse, da jo bomo obdržali.

Iz Titovega govora na slovesnem zboru v Titovem Užicu

Z nedeljske proslave ob trideseti obletnici jugoslovanskega vojnega letalstva v Puli, kjer službuje zlasti mnogo mladih pilotov iz Slovenije. Reportažo o srečanju z mladimi piloti bomo objavili v prihodnji številki na vojaški strani (foto Marijan Garbajs).

dogodki tedna

■ Na povabilo CK sovjetske KP in prezidija vrhovnega sovjeta SZ bo predsednik SFRJ in ZKJ Josip Broz Tito v začetku junija odpotoval na uradni in prijateljski obisk v SZ. Obisk bo predvsem potrdilo za dober razvoj jugoslovansko-sovjetskih odnosov, ki so se v zadnjem času zelo okrepili na načelih beograjske deklaracije iz leta 1956. V zadnjem času je prišlo od izmenjave delegacij do skupnega obravnavanja številnih, predvsem gospodarskih problemov.

■ V Ljubljani je zasedal republiški zbor slovenske skupščine, ki je v okviru novih pristojnosti republik razpravljal o zunanjih politikah Jugoslavije in o mednarodnih odnosih. Težišče razprave je bilo na odnosih s sosednjimi republikami, še predvsem pa na položaju slovenske narodnostne skupnosti v zamejstvu. O položaju manjšine ter o novih dolžnostih Slovenije do nje pa ustavnih amandmajih je obširno poročal podpredsednik IS France Hočevar, ki je še posebno podprl prizadevanja Slovencev v zamejstvu za doseg popolne zakonske zaščite. Poudaril je tudi visoko stopnjo narodne zavesti in politične zrelosti slovenske narodne skupnosti ter njeno sposobnost, da sama oblikuje programe in zahteve glede svojega položaja ali za rešitev posameznih vprašanj ter zagotovil, da lahko manjšina računa na največjo pomoč matičnega naroda.

■ Organizacija ZK v zveznem sekretariatu za narodno obrambo bo zahtevala od vseh svojih članov, da se pri načrtovanju in odločanju še bolj držijo dejanskih gmotnih možnosti družbe, da bi bile vse oblike potrošnje v armadi še bolj racionalne. O načinu porabe proračunskih sredstev in o prispevku armade k stabilizaciji gospodarstva ter o odgovornosti, ki jo imajo pri tem komunisti, bodo kmalu stvarneje razpravljale organizacije in forumi ZK v zveznem sekretariatu.

■ Na obisku v komandi ljubljanske armadne oblasti se je mudil načelnik generalnega štaba JLA generalpolkovnik letalstva Viktor Bubanj s skupino svojih sodelavcev. Med svojim obiskom je pokazal posebno zanimanje za pouk, vaje ter moralnopolitično vzgojo vojakov in starešin v enotah ljubljanske armadne oblasti.

■ Zahodnonemški parlament je odobril zakon o potrditvi sporazuma, ki ga je Brandtova vlada sklenila s Sovjetsko zvezo. Za sporazum je glasovalo 248 poslancev, 10 jih je bilo proti, 238 se jih je vzdržalo. To pomeni, da se je ogromna večina demokratskih poslancev vzdržala glasovanja. Takoj nato je parlament glasoval o zakonu o potrditvi podobnega sporazuma s Poljsko. Tudi pri tem glasovanju je glasovalo za sporazum 248 poslancev, socialdemokratov in liberalcev, 17 jih je glasovalo proti in 231 se jih je vzdržalo. Oba zakonska osnutka je dokončno odobril tudi Bundesrat. Nato so zahodnonemški poslanci skoraj soglasno odobrili skupno resolucijo vladne koalicije in demokristjanske opozicije o enotni zunanji politiki, ki hkrati tudi pojasnjuje tudi stališče Zahodne Nemčije do obeh pogodb. Resolucijo je odobrilo tudi 22 predstavnikov zahodnega Berlina, ki imajo v parlamentu samo posvetovalni glas.

■ Zahodnonemški zunanji minister Walter Scheel je izjavil, da bodo sporazum štirih velesil o Berlinu najbrž podpisali v prvi polovici junija, ko naj bi tudi začel veljati. Pogoj za podpis tega sporazuma je bila ratifikacija tako imenovanih Brandtovih vzhodnih sporazumov s Sovjetsko zvezo in Poljsko.

politični razgledi

Tito – državljan sveta

Velik praznik, ki ga te dni proslavljamo, ni samo naš praznik. Iskrena voščila prihajajo z vseh petih celin: v proslavljanju 80. obletnice življenjske poti našega predsednika se jugoslovanskim narodom pridružujejo tudi drugi narodi širom po svetu. Gre za veliko, čudovito spoznanje: da Tito ni samo naš, ampak da pripada vsemu temu svetu, v katerega je vtisnil svoj močan pečat borca za mir, za pravične odnose med ljudmi in narodi, za svobodo, enakopravnost in blagostanje.

Tito je — državljan sveta. Njegovo ime, njegova osebnost in njegova politika razbijajo in brišejo vse tiste umetne pregrade, ki so jih skozi zgodovino postavljali med narode na različnih zemeljskih poldnevnikih, ustvarjajo nove čvrste vezi ne glede na barvo kože, na poprejšnje tradicije in vladajoče notranje razmere, in gradijo nov, drugačen svet, osvobojen vsakršnega nasilja, tlaččenja, ponižanja, odvisnosti ali podrejenosti.

Kot je Tito v prizadevanjih za izgradnjo nove Jugoslavije ves čas vodilo načelo — svoboden človek, samoupravljavec, popoln gospodar svojega dela, podobno ga je v prizadevanjih za izgradnjo novega sveta vodilo načelo — svoboden narod, sam svoj upravljalec, popoln gospodar svoje usode, svojih naravnih bogastev. Jugoslovanska notranja in zunanja politika se torej zli vata v eno. Zato je bila naša usoda od nekdaj tesno povezana z usodami drugih narodov, do katerih so nam utrla pot Titova potovanja v tujino in njegovi sprejemi tujih državnikov pri nas.

Po tistem, ko je leta 1948 odločno izbral neodvisno, jugoslovansko pot v socializem in na začetku petdesetih let začel uvajati v gospodarskem in notranjopolitičnem življenju Jugoslavije nove, samoupravne odnose, je predsednik Tito čedalje bolj utrjeval položaj in ugled naše države tako na ožjem, balkanskem in evropskem prostoru, kot nasploh v širšem, svetovnem okviru. Leta 1954 je bilo leto urejanja dobrih sosedskih odnosov: tržaška kriza, ki je grozila porušiti evropski mir, je bila odstranjena in meja med dvema poprej sprtima državama je sčasoma postala najbolj odprta meja v Evropi — dokaz vsemu svetu, kako lahko sodelovanje med narodi premaga že tako huda medsebojna nasprotja.

Istega leta je predsednik Tito obiskal še Turčijo in Grčijo: Balkan, ki so ga velike sile v preteklosti tako rade izrabljale za netenje sporov in vojn, se je začel spreminjati v področje miru in dobrega sosedskega sodelovanja.

Leta 1954 je hkrati tudi leto ustvarjanja nove politike, ki je s svojimi načeli revolucionarno spremenila dotlej veljavno mednarodno politično prakso delitve sveta na vojaške bloke in tako imenovane interesne sfere: to leto se je začela uveljavljati politika mednarodne miroljubne koeksistence, politika sožitja med enakopravnimi, neuvrščenimi državami. Decembra 1954 je Tito obiskal Indijo in se tam sestal z velikim državnikom Nehrujem, januarja se je v Burmi srečal z U Nujem, februarja pa z egiptovskim predsednikom Naserjem na Suez. Decembra istega leta, 1955, se je v Etiopiji srečal s cesarjem Hailejem Selassijem in ob prelomu tega leta z novo z Naserjem v Kairu.

Leta 1956 je bilo na Krimu srečanje med Titom in sovjetskim voditeljem

Hruščovom: Sovjetska zveza je priznala jugoslovansko realnost, privolila je, da sodeluje z njo po načelih njene politike.

Konec leta 1958 in v začetku leta 1959 je Tito odšel na svoje azijsko potovanje, med katerim je, potem ko se je najprej sestal z Naserjem v Port Saidu, obiskal Indonezijo, Burmo, Indijo, Cejlon, nato Etiopijo, Sudan in Egipt. Vezi med državami, ki so se, tako kot Jugoslavija, zavzemale za neuvrščeno politiko neodvisnih, enakopravnih narodov, so se še utrdile.

Od 20. septembra do 4. oktobra 1960 je svet prislunil predsedniku Titu, ko je spregovoril z govornice generalne skupščine OZN v New Yorku. To zasedanje, med katerim se je Tito sestal z Naserjem, Sukarnom, Nehrujem in Nkrumahom (iz česar se je porodila slovita "iniciativa peterice"), pa tudi s Hruščovom, Eisenhowerjem, Macmillanom, Sihanukom, Hammarskjöldom in drugimi državniki, je pomenilo veliko afirmacijo neuvrščene politike v okviru svetovne organizacije. Po tistem je klub neuvrščenih, kot so ga začeli imenovati, narastel za nove desetine držav, ki so se leto dni zatem sestale na svoji prvi konferenci v Beogradu.

Pred to konferenco, spomladi leta 1961, je predsednik Tito odpotoval na svojo veliko afriško potovanje, med katerim je obiskal številne nove države, ki so se na črni celini otresle kolonialnega jarma: Gano, Togo, Liberijo, Gvinejo, Mali, pa Maroko, Tunizijo in Egipt. Boj afriških narodov za neodvisnost in pravičen prostor v svetovni družini držav je postal sestavni del Titove politike neuvrščenosti. Od 1. do 5. septembra 1961 so bili v Beogradu postavljeni temelji te politike, katere načela je v kasnejših letih sprejel ves tisti svet, ki se je zavedal, da pomenijo edini odgovor na politiko hladne vojne in nenehne napetosti med dvema velikima silama — kar bi človeštvo nek dan lahko pripeljalo do popolnega uničenja.

Beograjski konferenci je oktobra leta 1964 sledila druga konferenca šefov držav in vlad neuvrščenih dežel v Kairu in septembra 1970 tretja konferenca v zambijskem glavnem mestu Lusaki.

V vsem tem času so si sledila številna Titova potovanja po svetu. Leta 1962 se je dvakrat sestal z Naserjem v Kairu, septembra 1963 pa je odšel na svojo južnoameriško turnejo, med katero je obiskal Brazilijo, Čile, Bolivijo, Peru in Mehiko. Oktobra istega leta se je v ZDA srečal s predsednikom Kennedym in znova spregovoril na zasedanju generalne skupščine OZN v New Yorku. Leta 1968 je Tito znova odšel na azijsko turnejo: obiskal je Afganistan, Pakistan, Kambodžo, Indijo, Južni Jemen, pa Etiopijo, Egipt, nato Japonsko, Mongolijo, Iran. Leta 1970 je potoval po nekaterih afriških državah, lani pa je bil najprej v Egiptu, nato v Italiji, pa v Iranu, Indiji, v ZDA, Kanadi in Veliki Britaniji.

Našo državo so obiskali tudi številni tuji državniki, med drugim leta 1968 avstrijski predsednik Jonas, leta 1969 italijanski predsednik Saragat, predlani ameriški predsednik Nixon, lani sovjetski voditelj Brežnjev, letos februarja egiptovski predsednik Sadat itd.

Vse to so čvrste vezi, ki jih je predsednik Tito ustvaril med našo državo in ostalim svetom in po zaslugi katerih smo, s Titovo pomočjo, postali mi vsi državljani tega sveta, v katerem živimo. Titova 80. obletnica pomeni torej hkrati praznik vsega tistega, za kar si je v svetu prizadeval: praznik miru in sožitja enakopravnih narodov.

KOMENTATOR

Obisk iz ZSSR

Delegacija Združenja sovjetskih veteranov, ki je bila kot gost Zveze združenj NOV na obisku v Jugoslaviji, je obiskala tudi Slovenijo. V delegaciji so bili Denisov Grigorij Ivanovič, Pavel Mihajl Mihajlovič in Nabdrin Stanislav Ivanovič. Zadnja dva sta bila v času NOB udeleženca borb v Jugoslaviji.

V četrtek, 18. maja, so si gostje po prihodu v Ljubljano ogledali Muzej revolucije. Sprejel jih je tudi predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf. Popoldne pa so obiskali Bled.

V petek, 19. maja, so obiskali Velenje, kjer so si ogledali tovarno Gorenje. Naslednjega dne jutraj so gosti iz ZSSR odpotovali na Reko. Na njihovi poti po Sloveniji jih je ves čas spremljal podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Franc Kresečič.

■ Predsednik Nixon je potrdil, da bo odpotoval v Moskvo po predvidenem programu. Njegovi predstavniki v Parizu pa so istočasno zavrnili zahtevo, naj bi obnovili pogajanja o Vietnamu. Medtem je Nixon s svojim spremstvom že prispel v Moskvo. Ves svet upa, da bodo pogovori najvišjih predstavnikov obeh velesil, prispevek k svetovnemu miru.

■ Zvezni zavod za statistiko je objavil, po lanskem popisu prebivalstva, prve podatke o narodnostni sestavi v naši državi. Srbov je približno 8.140 milijonov ali 39,7 odstotkov skupnega prebivalstva Jugoslavije (po popisu iz leta 1961 je bilo Srbov 42,1 odstotka; Hrvatov je približno 4.520 milijona ali 22

odstotkov) pred desetimi leti jih je bilo v Jugoslaviji 23,2 odstotka; Muslimanov je 1,730 milijona ali 8,4 odstotka (pred desetimi leti jih je bilo 5,2 odstotka; Slovencev je približno 1,7 milijona ali 8,3 odstotka) 1961. leta 8,6 odstotka; Albancev je približno 1,310 milijona ali 6,4 odstotka (1961. leta 4,9 odstotka); Makedoncev je 1,195 milijona ali 5,9 odstotka (1961. leta 5,6 odstotka); Črnogorcev je 508.000 ali 2,5 odstotka (1961: 2,8 odstotka); Madžarov je 480.000 ali 2,3 odstotka 1961: 2,7 odstotka (Jugoslovancev, ki so narodnostno neopredeljeni, je 270.000 ali 1,3 odstotka) 1961 1,7 odstotka.

■ ZIS je privolil zahtevi elektroindustrije, da lahko podraže s 1. junijem elektriko na prenosnem omrežju za 15 odstotkov in ustrezno v distribuciji. Ta denar bodo elektrogospodarske organizacije lahko prispevale kot svoj delež k posojilom mednarodne banke za gradnjo 3000 km dolgega prenosnega omrežja in 13 transformatorskih postaj.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

KONSTRUKTOR

MARIBOR, SERNČEVA UL. 8 — TELEFON 25-930 — TELEX YU-KONMAR 331 80

IZVAJAMO DOMA IN V TUJINI VSE VRSTE GRADBENIH DEL. GRADIMO ZA TRG IN PREVZEMAMO INŽENIRING. V SKLOPU PODJETJA SO SE: KOVINSKI OBRAT, OBRAT BETONSKIH ELEMENTOV IN PROJEKTIVNO-TEHNOLOŠKI BIRO.

V TUJINI IMAMO LASTNA PODJETJA:

V AVSTRIJI — RATIONELLBAU GMBH, WIEN,

V NEMCIJI — KONSTRUKTOR BAU GMBH u. Co. MÜNCHEN,

V FRANCIJI — SOCIETE INSULAIRE DE CONSTRUCTION, AJACCIO

Brici so zavedni in enotni kakor nekoč

Sobotnemu in nedeljskemu slavlju v goriških Brdih sta dajala ton dva tragična dogodka: strahoten zločin nemške in fašistične soldateske pri Peterneleu pred 28. leti ter katastrofalna toča, ki je pred štirinajstimi dnevi skoraj popolnoma uničila letošnji pridelek grozdja, češenj in breskev. Take toče v Brdih ne pomnijo. Zalost in skrb na obrazih pa se umika volji, da se posledice zle ujme premagajo. Kakor je strahoten zločin okupatorjev pri Peterneleu Brice samo še bolj združil in jih ojeklenil v boju za svobodo, tako je tudi letošnja toča sprožila mnogo razgovorov in ukrepov, ki naj privedejo do bolj celovitega gospodarskega razvoja Brd. In kakor so nekoč boj proti okupatorju povodljivi in vodilni komunisti, tako tudi danes prednjačijo pri prizadevanjih, da goriška Brda ne bodo odvisna samo od muhastega vremena.

Sobotni in nedeljski obisk predsednika zveze komunistov Slovenije Franceta Popita in sekretarja inž. Andreja Marince je velika spodbuda briškim komunistom in borcem NOV. Prepričali so se, da je bilo njihovo dosedanje delovanje dobro in da imajo pravilna stališča tudi za delovanje v prihodnje, le da bodo morali izdelati zelo natančne načrte, pri čemer bo treba pretehtati vse vidike, možnosti in posledice. Predvsem morajo biti načrti za gospodarski in kulturni razvoj Brd realni, torej v skladu z možnostmi in že doseženim gospodarskim potencialom. Vse kaže, da bodo Brda dobila tudi prvo industrijo. Gre za obrat tovarne Miren, kjer bo dobilo zaposlitev prvih 50 žensk, delati pa bo začel že novembra letos. Mnogo žensk hodi sedaj za zaslužkom čez mejo in se tam vdiinja na malo plačanih in manj vrednih delovnih mestih, povečini pa so tudi socialno nezavarovane. Generalni konzul SFRJ v Trstu Boris Trampuž, ki je tudi sodeloval v pogovoru z briškimi komunisti, je poudaril, da bi morali v Brdih izdelati natančen razvid o tem, kje so te delavke zaposlene, da bi jih naši diplomatski predstavniki lahko zaščitili pri italijanskih oblasteh.

Posebno pozornost so posvetili samoupravnim pravicam briških kmetov, ki v veliki večini sodelujejo z zadrugo. V Brdih je več kot 920 kooperantov, le še kakih 20 jih ne sodeluje z zadrugo. Zdaj gre za to, kako organizacijo za druge uskladiti z ustavnimi dopolnili o organizaciji združenega dela, kjer naj kmetje združniki dobijo tudi večje pravice za razpolaganje z ustvarjenimi sredstvi presežnega dela. Zaradi razumevanja in pravičnega ravnanja vodstva kmetijske zadruge so imeli briški združniki že doslej mnogo pravic, ki jih kmetje drugod po Sloveniji niso poznali. Za ohranitev in razširitev teh pravic pa so se zavzemali predvsem komunisti in borci NOV iz Brd, prav to pa je pripomoglo, da je število komunistov med kmeti v Brdih še zmeraj kar lepo. In ne samo to. Velik ugled uživa naša

politika pri kmetih in delavcih onstran državne meje. Napredni in pametni Furlani in Italijani ne spoštujejo samo naše junaške preteklosti iz časov osvobodilnega boja, ampak tudi naše dosežke v gospodarstvu in pri graditvi samoupravljanja.

V nedeljo dopoldne si je France Popit ogledal nekaj vasi na Kožbanskem, ki so od središča Brd nekoliko oddaljene in slabo prometno povezane. Prav te vasi pa so stalno nudile zatočišče partizanskim enotam, bolnišnicam, zaletnim ustanovam in aktivistom, zato bi morali pri izdelavi akcijskega načrta za nadaljni gospodarski razvoj goriških Brd nekoliko bolj poskrbeti tudi za te kraje. Ta predel je ugoden zlasti za gojitev maronija in bi bilo prav, če bi zadruga razvojne načrte prilagodila tudi tem naravnim pogojem.

V nedeljo popoldne smo se lahko prepričali, kako živo je v goriških Brdih revolucionarno izročilo. Ob odkritju spomenika žrtvam fašističnega zločina pri Peterneleu se je zbralo več kot 6.000 ljudi. Najmanj 3.000 je bilo samo motornih vozil. Vse je bilo v zastavah, vse slovesno in spet je množica vzvalovala v navdušenem pritrdjevanju kakor nekoč na partizanskih mitingih.

Zbrani množici pred spomenikom v Peterneleu je najprej spregovoril nekdanji komandant 9. korpusa NOV in POJ general Lado Ambrožič-Novljan. Njegov govor je bil kratek, stvaren in učinkovit, z izrazoslovjem pravega vojaka, ki ve, da ni treba ponavljati, kar že vsi vedo in čutijo, ampak povedati le bistveno in dati le najvažnejša napotila množicam za ravnanje v prihodnje. Vse drugačen, ognjevit in čustveno prepleten je bil govor predstavnika italijanskih partizanov, ki ga Brici in primorski partizani dobro poznajo. Marini Vincenzo-Bamfi je bil najprej politični komisar bataljona Mazini, ki je nastal prav na področju goriških Brd, potem pa politični komisar divizije Garibaldi Natisone. Po obeh govorih je predsednik zveze združenj borcev NOV Slovenije tovariš Janko Rudolf odkril spomenik in ga izročil v varstvo mladini goriških Brd. Na spomeniku je napisano: »V svarilo potomcem naj vojno, sovraštvo, nasilje zatrejo v sožitju in miru vseh ljudstev na svetu — 22. maja 1944 so nemški nacisti tu v dveh domačijah zažgali 22 živih, svobode željnih ljudi.«

Vihrale so junaške zastave naših partizanskih in garibaldinskih enot, v vetru je plapolalo 22 zastav z žalnimi trakom, godba je igrala žalostinko, častni vod jugoslovanske ljudske armade pa je izstrelil salve. Mladina in borci so polagali vence in cvetje. Potem recitacije in kar je še običajno. Navdušeno pa je bila spet sprejeta partizanska pesem v izvedbi združenih oktetov iz Brd in Nove Gorice, ki prica, da velike žrtve v osvobodilnem boju ne bodo nikoli pozabljene in da partizanska pesem ne bo zamrla nikdar. S. F.

Pionirji prihajajo v halo Tivoli, kjer je bila prejšnji petek osrednja proslava zbora slovenskih pionirjev ob trideseti obletnici zveze pionirjev Jugoslavije. Foto: VASJA HERBST

Mladi v obrambnih pripravah

Že v prejšnji številki našega lista smo pisali o gradivu za sejo republiške koference Zveze mladine Slovenije, ki naj bi bila posvečena pripravam na splošni ljudski odpor oziroma vključevanju Zveze v te priprave. Zdaj pa prinašamo petku iz razprave, oziroma o poteku seje.

Poleg članov konference so se seje udeležili tudi številni gostje, zastopniki raznih organizacij kot so ZZZB NOV, ZRVS, taborniki, SZDL in drugih, razen tega pa tudi zastopniki štaba za splošni ljudski odpor SR Slovenije, republiškega sekretariata za narodno obrambo ter raznih vojaških enot in ustanov, med njimi tudi generalštaba. Ze iz tega lahko sklepamo, kako važna je bila seja in kako pomembni njeni sklepi.

Tako so se na govorniškem odru zvrstili številni razpravljalci, ki so povedali marsikaj tehtnega, tu in tam pa so tudi ponavljali že zdavnaj znane reči, kar je dokaz, da ne poznajo vsega doseženega. Tako lahko tudi ugotovimo, da ljudje marsičesa še ne vedo in da so torej slabo obveščeni, da smo premalo naredili za boljše seznanjanje s temi rečmi.

Zanimiva so stališča o organizaciji enot, kakršne so bili posebni mladinski odredi. Včasih je bilo precej ugibanja, zakaj jih niso organizirali pri nas v Sloveniji tako kot v nekaterih drugih republikah. Po mnenju, ki prevladuje, bi njihova ustanovitev pomenila ožene načela o splošni ljudski obrambi, saj se lahko mladi vključujejo v razne druge enote. Predvsem pa iz izkušenj vemo, da so enote, ustanovljene iz zelo mladih ljudi, ki nimajo vojaških izkušenj in ki so nagnjeni k čustvenemu odzivu, pretrpele v bojih nadpovprečne izgube.

Prav tako so zanimiva stališča o očitkih glede nekakšne »militarizacije« mladine, oziroma mladinske organizacije. Po mnenju enega izmed razpravljalcev bi do nevarnosti »militarizacije« prišlo, če bi vojska neposredno iz svojih virov skrbela za denar v raznih strokovnih organizacijah, kot so strelci, taborniki, planinci itd. Prav tako bi do »militarizacije« morda prišlo, če ne bi bile priprave na splošni ljudski odpor ozko povezane z razvojem in krepitvijo samoupravljanja.

Priprave na splošni ljudski odpor so naša stalna naloga, je poudarilo več razpravljalcev. Zato bi vsaka »kampanja« pomenila veliko škodo. V njih še vedno sodeluje premalo strokovnjakov z raznih področjih znanosti, vse preveč je še zaslinih in nestrokovnih rešitev. Nadalje smo vse preveč razpravljali in pripravljali mlade ljudi le za oborožene oblike boja proti morebitnim zavojalcem, zanemarjali pa druge. Premalo smo tudi naredili za vključevanje žensk v vse oblike priprav na odpor, zlasti tudi v oborožene enote.

Bilo je tudi nekaj kritičnih pripomb na razne pojave in stališča. Tako mladi niso zadovoljni z vzdušjem v občinskih svetih za narodno obrambo in pri krajevnih skupnostih. Tam včasih še ne upoštevajo dovolj mladih in so obremenjeni s staro miselnostjo, ki se kaže v podcenjevanju mladine.

Pomembna je tudi ugotovitev, kako se ponekod širijo mnenja, češ da smo Slovenci slabi vojaki, oziroma sploh nismo »vojaki«, da se mladina na vse možne načine odteguje vojaški službi in da mladi Slove-

nec sploh noče v vojsko. Takšna stališča in mnenja naj bi bila oblika psihološke diverzije in psihološke vojne proti samoupravljanju.

Morda pride včasih do takih ocen zaradi slabega odziva slovenskih mladeničev za vpis v vojaške šole. Ta je zares zelo slab in je ena izmed glavnih nalog vseh pristojnih dejavnikov, da se stanje glede tega izboljša. Lani bi moralo biti v vojaške šole sprejetih v skladu z odstotkom Slovencev v Jugoslaviji 8 odstotkov gojencev, pa jih je bilo samo nekaj malega več kot 2 odstotka. Ukrepi za številnejši naraščaj, med katere sodi tudi ustanovitev vojaškega internata v Ljubljani, se šele začnajo obrestovati in za zdaj odziv ni takšen kot so ga pričakovali, oziroma kakršne so potrebe.

Več govornikov je tudi poudarilo potrebo po odpravljanju raznih slabosti v naši družbi, ker take slabosti rušijo pripravljenost na odpor. Predvsem naj bi zaostrili vprašanje odgovornosti ter v kali zatrli vsak poskus vmešavanja v delo varnostnih organov in sodišč.

Zastopnik združenja predavateljev obrambne vzgoje in zaščite je s svojo zahtevo po večji ustaljenosti učnih načrtov sprožil razpravo o ustaljenosti — oziroma neustaljenosti. Pogostne menjave res škodujejo pouku in tako tudi vsem pripravam na obrambo. Po drugi strani pa so nujna stalna prilagajanja razvoju in spremembam, zato nujne tudi spremembe v učnih načrtih.

Važna vloga v obrambnih pripravah pripada tabornikom, zato so o tej organizaciji razmeroma veliko govorili. Predvsem pa so poudarjali, da je treba v delo tabornikov vnesti več prvih obrambe ter prilagoditi spoznavanje večšin vojnim razmeram. Prišlo naj bi tudi do usklajevanja glede tega med sorodnimi organizacijami.

Ob koncu naj zapišemo še nekaj misli, povzetek iz raznih mnenj o zavzetosti mladine za obrambne priprave. Janko Rudolf, predsednik ZZZB NOV Slovenije, je izrazil zadovoljstvo nad sodelovanjem med borci in mladino, zastopnik ZRVS Stanko Petelin pa je njegove misli potrdil s številkami o ustroju vodstev v ZRVS, kjer je razmerje »vojni in pokojni« starešine 1 proti dva, razmerja v vodstvih pa so za mlade še ugodnejša. Omenimo naj še ugotovitev, da je bila seja 20. maja prelopnica v delu mladine pri obrambnih pripravah. MP

POMOČ ZA PRIZNAVALNI-KMETOM-BORCEM

Enako kakor lani za drugo polletje je tudi letos izvršni svet SR Slovenije sprejel odlok o dodelitvi dela sredstev za priznavalnino kmetom borcem NOV pred 9.9. oziroma 13.10.1943, ki so stari nad 60 let in živijo v slabih socialnih razmerah. S tem odlokom je dodeljenih 5,5 milijona dinarjev. Ta namenska dopolnilna sredstva bodo razdelili občinam, tako da bodo upoštevali število kmetov borcev ter narodni in proračunski dohodek na prebivalca. Dodeljena bodo v višini od 81 do 85 odstotkov potrebnih sredstev za priznavalnino v posamezni občini. Toda občine jih bodo dobile le, če bodo v svojem proračunu zagotovile toliko sredstev, da bo poprečna priznavalnina za kmete borce NOV znašala 400 dinarjev mesečno.

Pogled na del množice, ki se je zbrala na slovesnosti ob odkritju spomenika 22 žrtvam fašistične krutosti v Peterneleu. Fotografija je bila posneta med govorom Lada Ambrožiča-Novljana. Slovesnosti se je udeležil tudi predsednik CK ZKS France Popit, predsednik zveze združenj borcev NOV Slovenije Janko Rudolf, poslanec Mirko Remec, skladatelj Rado Simoniti ter mnogi drugi borci in organizatorji osvobodilnega boja, mnogo nekdanjih italijanskih partizanov z one strani meje in borcev enot 9. korpusa z zastavami junaških enot. Vsega skupaj je bilo na slovesnosti navzočih več kot 6.000 ljudi. Spomenik v Peterneleu je zelo lep. Stavljajo ga spominski kamen, ki ga vidimo na desni, ta pa stoji sredi zidovja z ožganimi tramovi ostrejša, kar simbolizira zažig živih ljudi.

IZOLA

SREČANJE PIONIRJEV
IN ČLANOV ZB NOV

Zastopniki občinskega odbora ZB NOV so 8. t.m. obiskali marljive pionirje iz osnovne šole »Vojka Šmuc«. Ko je »kurirčkova pošta« potovala skozi naše mesto, so si naši pionirji zastavili nalogo, da bodo v tekmovalstvu napisali spis iz zgodovine narodnosvobodilne vojne. — Komisija je pregledala spise pionirjev in jih šest najboljših nagradila.

Pohvaljeni pisci so: Tonček Baloh, Bojana Boh, Sonja Sikolič, Lučka Demšar, Damjana Marušič in Majda Božeglav (vsi iz 5. razreda). — Zastopniki občinskega odbora ZB NOV z upravo šole so marljive pionirje pogostili in nagradili s knjigami. Priznanje jim je izrekel ravnatelj šole Bernič, v imenu ZB NOV Izola pa jih je pohvalil Škerjanec. Posebej jim je čestital še predsednik občinskega odbora ZB NOV Adrian Čuk, ki jim je izročil knjige.

Knjižničarka osnovne šole Marija Štumlj je pripravila razstavo knjig, ki obravnavajo NOB in ki bodo po njih pionirji posegali v šolski knjižnici. Borci so pionirjem pripovedovali svoje spomine. Prijetno srečanje se je končalo s partizanskimi pesnimi, ki so jih peli pionirji skupaj z borci in učitelji.

IVAN ŠKERJANEC

LJUBLJANA-ŠIŠKA

IZLET V JELENOV ŽLEB

Krajevna konferenca SZDL »Hinko Smrek« v Šiški je izpolnila željo članov družbenih organizacij, da bi obiskali kraje, kjer so borci Cankarjeve in Tomšičeve brigade izbojevali veliko zmago. Dne 13. t.m. smo se odpeljali skozi Ribnico mimo Travnogore v Jelenov žleb; zasedena sta bila dva avtobusa. Na kraju samem so nam opisali zgodovinsko bitko. Svoje spomine so obujali tudi posamezni borci.

Na poti proti domu smo se ustavili na Travnogori. Vodniki iz Sodražice so nas

povedli po temnih gozdovih in nas opozarjali, da je to sveta zemlja, ki je sprejela vase številne naše borce. Na vrhu hriba smo obiskali Ivančičevo mambo, ki jo je tako lepo predstavila Murija Humarjeva kot udeleženko kočevskega zbora, kjer je povzdignila svoj glas, da je treba maščevati prelieto kri njenih sinov in naših ljudi. Meni pa je bil ostal v neizbrisnem spominu njen govor na kongresu APŽ v Ljubljani. Pričakovala nas je pražnje oblečena, ganjena in v njenih očeh smo brali, kako ponosno hrani v svojem srcu podobo svojih najdražjih sinov mučencev, borcev za našo svobodo. Po prisrčnem sprejemu nas je povedla med svoj novi svet — med cicibane in pionirje. Z nami vred se je udeležila, zdaj že 82-letna, šibka ženica, sprejema v šoli. Opazila sem napis:

Pozabi udarce skeleče, ki so srce tvoje ranili,
in pomni, da dnevi sreče spet se bodo vrnili.

Prav gotovo so te besede namenjene Ivančičevi mami, ki je med to mladino tako priljubljena. In kdo je predlagal mladini ta sprejem s tako vsebinsko bogatim in ideološko popolnim sporedom? Kot prosvetna delavka, ki sem službovala na podobnih šolah, sem občudovala sposobnost in zvestobo vzgojiteljskemu poslanstvu teh dveh učiteljev, ki sta toliko dosegla, čeprav sta tam šele leto dni. Spored je zajel vse pomembnejše zgodovinske dogodke, od 27. aprila, 1. maja, do dneva mladosti in Titove osemdesetletnice. — Poslovili smo se z najlepšimi vtisi od prijaznega kraja in zavrednih ljudi, mamici pa smo zaželeli skorajšnje svidenje.

Ustavili smo se še v Sodražici, kjer smo se poslovili od vodnikov in članov ZB NOV. — Vsi udeleženci izleta so zadovoljni ugotavljali, da je takšen način obujanja spominov na obdobje našega osvobodilnega boja najprimernejši in najuspešnejši.

ANGELA PRELC

KATARINA

USPELA PRIREDITEV

V ljubljanski okolico so številni lepi kraji, kar so že zdavnaj odkrili meščani in začeli tja zahajati ob nedeljah, da se naužijejo svežega zraka, odpočijejo in razvedrijo. Eden takih krajev je tudi Katarina nad dolino Ločnice pri Medvodah, kamor pa se da priti tudi prek Toškega čela ali iz doline Gradašče. Med zadnjo vojno je mimo Katarine potekala nemško-italijanska razmejitevna črta, partizani pa ne bi bili partizani, če bi se zanj kaj dosti menili. Zaradi ugodnih razmer, predvsem podpore prebivalstva, je prav mimo Katarine držala ena izmed skritih partizanskih poti na Gorenjsko, važen živec za povezavo posameznih slovenskih pokrajin, oziroma osvobodilnega gibanja v njih. Posebno v času 1942 na 1943, ko je bilo osrednje slovensko vodstvo v Domitih.

V povojnem razdobju so na Katarini zrasle številne počitniške hišice, do tja so speljali tudi dve cesti. eno z Ločnice, drugo pa od Zirovnika ob cesti proti Polhovemu Gradcu. Na Topolu so zgradili tudi sodobno šolo in stanovanje za učitelje. Zelo delovno turistično društvo pa je v zadnjih letih organiziralo vsakoletno prireditev »Katarinska pomlad«.

Letošnja prireditev je bila v nedeljo, 21. maja. Združili so jo z odkritjem spominskega doprsnega kipa padlemu borcu Janezu Kalanu-Koscu, ki je padel kot bataljonski komandant v primorsko-gorenjski brigadi KNOJ tik pred koncem vojne v Renčah na Primorskem, doma pa je bil iz Vaš pri Med-

vodah. Združevanje turističnih prireditev z odkritjem kipa na pročelju hiše, ki se imenuje po Kalanu, je vsekakor posebnost, kakršno imajo le malokje. To pa tudi kaže tesno povezavo naših ljudi s tradicijami osvobodilne vojne in revolucije.

Po odkritju kipa se je na Topolu začela sproščena zabava ob jedaci, pijači in zvokih godb.

ŠKOFJA LOKA

REZERVNI STAREŠINE
OD DNEVU ZMAGE

Ceprav so se spremenila vodstva odborov in občinske organizacije ZRVS, se nadaljuje tradicija, ki se je utrdila prejšnja leta; še z večjo vnetostjo se posvečajo vzgojnim nalogam in pritegujejo rezervne starešine v organizacijo strelcev. Kaže, da mladi kader razume zahteve po nenehnem izpopolnjevanju, izobraževanju ter usposabljanju članov.

Zato smo se tudi 15. t.m. zbrali, da smo proslavili dan zmage s tekmovanjem, ki se ga je udeležilo 10 ekip oz. 31 posameznikov iz združenj v Zireh, Gorenji vasi, Železnikih, Škofji Loki in Trati ter zastopniki JLA v Škofji Loki. Čeprav je bilo med tekmovanjem slabo vreme, to ni vplivalo na izide. Doseženi so bili naslednji izidi (ekipe): 1. Trata I — 505 krogov (izmed 600 možnih); 2. Škofja Loka (496); 3. Trata II (451); 4. Trata III (450) in 5. JLA, Škofja Loka.

Posamezni tekmovalci pa so se zvrstili takole: 1. Hinko Peternej (ZRVS Trata), 178 krogov (izmed 200 možnih); 2. Alojz Stržinar (ZRVS Škofja L.), 170; 3. Rudi Fojkar (ZRVS Trata) 169; 4. Anton Ramovš (ZRVS Škofja L.) 168 in 5. (Pavel Mrak (ZRVS Trata) 1961. — Med posamezniki je bil najstarejši udeleženec Pavel Mrak, eden izmed ustanoviteljev strelske družine »Kopačevina« leta 1958, in oficir iz NOV. — Tekmovanje je pripravila občinska strelska zveza.

ANTON OMAN

GRAHOVO PRI CERKNICI

ORIENTACIJSKI POHOD

Dne 13. maja je bil v Grahovem orientacijski pohod rezervnih starešin. Na tem pohodu so rezervni starešine preskusili svoje znanje iz topografije. Orientacijska pot je bila dolga 8 km.

Udeleženci tega pohoda so se o pohodu pohvalno izrazili in si želijo še v prihodnje

tak način izobraževanja. Rezervni oficirji in podoficirji so bili disciplinirani in so se vsi udeležili pohoda. Nihče ni bil diskvalificiran. V okviru tega pohoda je bilo tudi streljanje s malokalibrsko puško. Rezultati so bili dobri.

Pripravljalni odbor občinskega odbora ZRVS za taktično-orientacijske pohode je izbral kot prvo organizacijo ZRVS Grahovo zato, ker je številčno majhna in je bil sam odbor še brez izkušenj.

JANEZ HREN

JESENICE

LETOS JE ŠLA S TRIGLAVA
ŽE 25. ŠTAFETA

Na sliki vidimo štafetno palico, ki so jo nesli na triglavski štafeti. Zaradi slabega vremena je šla letos samo izpod severne

triglavske stene. Palico so izdelali v delavnici Draga Višnarja na Jesenicah. Triglavska štafeta je začela pot 14. maja, z zvezno pa se je združila 16. maja v Radovljici. Štafetna palica ima v svoji sredini plaketo, ki jo vidimo na desni strani. Na njej so voščila in dobre želje za 80-letnico maršala Tita.

BRANKO BLENKUS

Bralce našega lista
obveščamo,

da so pri zavodu BOREC te dni izšle naslednje knjige:

Jens Kruuse: ZLOČIN V ORADOURU, 84, din, 208 strani,
Jean François Steiner: TREBLINKA, 134,— din, 319 strani,
Roman Bratny: VARŠAVSKI UPORNIKI, 136,— din, 442 strani

Vse tri knjige so zelo okusno opremljene in vezane v platno. Odlomke iz njih bomo objavljali v naslednjih številkah.

REŠITEV KRIŽANKE

»LEK« ŠTEVILKA 23

VODORAVNO. Sporadi, aerolit, zdravila, Lek, galop, Zorga, bera, Meta, stok, nova, Opatija, tiran, radon Araks olib, ajdje, selitev, simbol, avar, Amarena črček ana, tara, kd, ulj, očnica, ost, osem zbadajvka, veka, ae, aa, zelje, trs, Vincenc, lal, skiro, pa, seno, togost, tt, oro, Otoman, kamlice, Saracen, tr, Cala

Nagrade prejmejo: knjigo »Zakaj je padla španska republika« Dušan NOVAK, Og. Price 36., 47000 Karlovac; — knjigo »Odporniško gibanje v Italiji« Pongrac KRUMP, Lenartova 6, 62392 Mežica; — knjigo »Zbrano delo« K. Destovnika-Kajuh, Stane DRNOVSEK, Langusova 5, 61000 Ljubljana, in knjige »Mladost na vasi« Simon TOLAR, Log 6, 64228 Zeleniki.

Nagrajencem bo založba »Borec« knjige razposlala po pošti

Uredništvo in uprava

imeli smo ljudi

Marija Žgur

Prvega maja smo se na pokopališču v Lozicah poslovili od naše ljubljene in skrbne mame Marije ŽGUR, rojene 1889 leta. Vse življenje je preživela na kmetiji v Lozicah, kjer se je z vso materinsko ljubeznijo posvetila vzgoji svojih 6 otrok ter jih vzgojila v poštene in zavedne Slovence. Na kmetiji je občutila vse trpljenje takratnega kmečkega življenja, še posebej pa jo je prizadelo divjanje fašistov po primorski zemlji. Občutila je tudi vso tegobo druge svetovne vojne. Že maja 1942 leta so se na njenem domu zglasili prvi partizani in od tedaj so bila vselej odprta vrata številnim partizanom, ki so se pogostoma oglašali na njenem domu. Z njimi je delila vse dobro in slabo v neomajni veri, da bo končno zasijala svoboda, ki bo njej in njeni številni družini, ki je bila v celoti vključena v aktivno in organizirano delo NOB omogočila boljše življenje.

Od nas je odšla tiho, tako kot je bilo tudi tiho njeno življenje. Vsi, ki smo jo poznali jo bomo ohranili v trajnem spominu.

Jože Omahen-Vide

Umrl je 29. aprila. Doma je bil iz Sostrega. Bil je predvojni revolucionar, nosilec partizanske spomenice in dejavni član vseh družbenih organizacij v krajevni skupnosti Zavrč. Pokopali smo ga z vsemi vojaškimi častmi 2. t.m. — Rodil se je pred dvaindesetimi leti v proletarski družini. Bil je železničar. V Sost-

rem je bil med prvimi organizatorji boja za delavske pravice. Partija ga je sprejela med svoje vrste leta 1939. Kot zaveden delavec je vzgajal tudi svojo družino. Njegova sinova sta leta 1942 odšla k partizanom. Hčerki sta tudi sodelovali v osvobodilnem gibanju. Jože je med vojno po nalogu partije ostal domačem kraju, nakar je bil odpoklican na osvoboditveno ozemlje, od tam pa so ga zaradi šibkega zdravja poslali v Bari. — Po vojni je tov. Vide vse sile posvetil obnovi. Več let je bil predsednik ZB NOV Sostro in sodelavec drugih družbenopolitičnih organizacij. Bil je delaven do zadnjega diha. Dolžni smo mu zahvalo in priznanje za vse, kar je storil za našo svobodo!

Leopold Galjot-Kovač

Za vedno smo se poslovili od njega 21. aprila na Zalah. Rodil se je 1915 v revni kmečki hiši na Muljavi. Preživel je hudo mladost. Po končani osnovni šoli se je izučil za mehanika, in že kot vajenec in potem pomočnik je doživel mnoga razočaranja.

Med okupacijo se je kmalu pridružil narodnosvobodilnemu gibanju. Maja 1942 se je uvrstil v Zdravkov bataljon II. grupe odredov, Ob ustanovitvi Gubčeve brigade je bil borec 1. čete Duletovega bataljona, zatem pa vodnik in komandir v 1. bataljonu Cankarjeve brigade. Bojeval se je tudi v Serčerjevi in Tomšičevi brigadi. Imel je čin kapetana in več odlikovanj. Delaven je bil tudi po vojni. Vidimo ga v vrstah aktivistov pri obnovi naše domovine. Od leta 1946 je bil v službi pri Izvršnem Svetu Slovenije kot šofer in zaradi rahlega zdravja 1962. leta upokojen. Huda bolezen ga je položila na bolniško posteljo in po dolgem bolehanju ga je smrt iztrgala iz naših vrst.

Ob odprtem grobu mu je v slovo spregovoril tovariš Vinko Kolar. Vsi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v trajnem spominu.

novo

Tudi pri nas lahko kupite vezana okna. Vgrajeno najboljše uvoženo okovje omogoča odpiranje po horizontalni in vertikalni osi.

Sprejemamo naročila! Zahtevajte prospekte!

Informacije: »INLES« Ribnica, maloprodaja, tel. 87-212

PARTIZANI SLOVENSKE KOROŠKE, POKOPALI SMO SMRTNIKOVO MAMO

Dež je curkoma umival okna avtomobilov, ki so vozili mimo obmejnih prehodov iz Slovenije na avstrijsko stran. Toda, ko se je cesta za prehodi prevesila, se je začelo nebo jasni in nazadnje so se oblaki pretrgali, pa je skozi široke reže nebesne sinjine sonce obsijalo vse naše ljube gore. Mnogo avtomobilov je bilo, ki so tisto dopoldne hiteli po serpentinah proti Kapli in Kortam zato, da bi rekli nekdanji koroški partizani še zadnjikrat — hvala Smrtnikovi mami iz Kort.

Spominjam se, da sem prvokrat šla z odredom na Korte. Seveda, utrjeni smo bili in lačni, ko se je iz megle pred nami zarisalo naselje.

»Katera vas pa je to?« sem vprašala.

»Vas? Saj to vendar ni Dolenjska! To je domačija Smrtnikovih.«

Bilo je poslopj za našo malo dolenjsko vas. Prišli smo na dvorišče, gospodar nas je dočkal, oddelil to četo tja, drugo drugam, meni, ki sem bila mlado, utrjeno dekle, so pokazali v kuhinjo. Sedela sem nato, napol dremaje na široki klopi ob zidu in gledala Smrtnikovo mater in njene hčere, kako so se vrtele okrog širokega štedilnika in pripravljale hrano za množico partizanov, ki se je vsula k njim, po toploto, po zavetje. Seveda so spraševale o Dolenjski, o vsem, kar sem videla, o vsem, kar sem doživela. Vsakogar od koroških so poznale po imenih in navadah, da je bilo videti, kakor bi bil Smrtnikov dom drugi dom koroških partizanov. In res je bil.

Kasneje, mnogo kasneje sem zvedela, da so vso Smrtnikovo družino leta 1942 prisilno izselili, kajti bila je ena najtrdnejših slovenskih družin. Cez nekaj mesecev pa so se

spet vrnil domov in vsem navkljub odprli svoj dom, da, tudi svoja srca na stečaj slovenski vojski — koroškim partizanom.

Klub koroških partizanov se je odločil, da bo na svojih sestankih ob prvih petkih počastil zdaj eno zdaj drugo mater in družino s Koroške, ki je dajala dom koroškim partizanom. In tako je pred tremi leti počastil Smrtnikovo mamo in njeno družino. Kakšna navezanost je bila med Smrtnikovimi in partizani, je bilo videti tistega večera. Prišli so z materjo hčere, sin, vnuki, in poleg skromnih daril je bilo mnogo besed zahvale. Ena izmed teh zahval se je glasila:

»Doma smo bili, kamor smo prišli, povsod nas kakšna mati je sprejela: tako ste, mati Smrtnikova, Vi nas v Kortah svoje na srce prižela. Zahvaljeni! Naj dolga pot med nami Vam in z Vami nam poteka! Vi ste dokaz veliki nam bili, da človek vedno najde do človeka.«
A pot Smrtnikove mame se je 11. maja za vselej zaključila. Na Kortah, ob mali gorski cerkvi smo se 14. maja zadnjikrat poslovili od nje. K slovesu so prišli ljudje z vseh strani. Mnogi so tisto nedeljo dejali, da na Kortah ni bilo in nikoli več ne bo toliko ljudi in avtomobilov. Velika ljubezen, veliko spoštovanje in veliko slovo. In velika zahvala!

Iz vseh govorov, ki so bili izrečeni na njenem grobu, pa naj je govoril slovenski župnik, ki je vodil obred, predsednik koroških izseljencev, Gašper-Karel Prušnik, v imenu koroških partizanov, je dihala isto: pokopujemo zavedno slovensko mater, ki je vzgojila zavedno slovenski rod. Slava ji! Pokopujemo slovensko mater, ki je v najtežjih dneh s srcem začutila, kdo so ljudje, ki so v koroških planinah v tistih letih iskali zavetja, pa jim je široko odprla srce in postala tako enaka velikim materam našega narodnoosvobodilnega boja, kakršne so bile Beceletova mati, pa Majcnova mati, pa vse velike matere našega časa.

Včasih se sprašujem, ali bomo žene sedanjega časa sploh kdaj sposobne naslediti te velike matere? Ali nas ni naša vsakdanjost preveč utesnila, preveč okamenela, preveč razvadila in svojih src niti v najtežjih trenutkih ne bomo sposobne tako na široko odpreti, kakor so jih naše partizanske matere?

Sin, naslednik na domačiji Smrtnikovih, nam je na pogrebščini dejal, da bo ostala tudi po materini smrti hiša Smrtnikovih slovenska in partizanska in na stečaj odprta vsem prijateljem iz vojnih dni.

Verjamem. Ostala bo naša in na stečaj odprta. Toda vsi, ki smo kdajkoli v najtežjih dneh prestopili topli prag Smrtnikove hiše, bomo v njeni prostornosti pogrešali ljubo, prijazno roko Smrtnikove mame. Ob cerkvi na Kortah bodo zvenele sveže rože mnogih vencev in šopkov in le redkokdaj bo koga zanesla pot na rob ob pokopališkem zidu, kjer piše, da tam počiva med Smrtnikovimi tudi URŠULA SMRTNIK. Toda, kjerkoli bomo, na vseh straneh Slovenije, bomo vsi, ki smo kdaj uživali toploto njene doma in jedli njen kruh, vedno v srcih čutili njeno bližino in se je spominjali. Naj ji bo lahka zemlja!

V. B.

OBRAČUNAVANJE DODATKA

Z. M. Hrastnik

Vprašanje: Zaradi aktivnega delovanja v NOV vam je bila priznana posebna doba v dvojnem štetju, in ker imate nizke osebne dohodke, prejimate tudi dodatek za borce. Že v letošnjem letu, marca ali februarja, vam je vaše podjetje izplačalo na račun osebnega dohodka za preteklo leto 1971 razliko, in sicer na podlagi zaključnega računa. Zdaj pa vas zanima, ali se ta znesek, ki ste ga dobili na račun osebnega dohodka za leto 1971, upošteva pri osebnem dohodku v letošnjem letu, kolikor služi ta za podlago priznanja dodatka za borce, ali pa se ne upošteva med dohodki letošnjega leta. Če bi se ta razlika upoštevala pri obračunu dodatka za borce v prvem trimesečju letošnjega leta, bi bili precej oškodovani. Razen tega ste zvedeli, da po nekod drugače obračunavajo dodatek za borce kot pri vas.

Odgovor: Dodatek za borce se obračunava trimesečno. Med osebni dohodek prvega trimesečja pa se je pri vas všteli tudi dohodek, ki ste ga dobili po zaključnem računu za preteklo leto. Tako se je moral ves vaš dohodek prvega trimesečja, pa če-

tudi je bil vmes tkl. dobiček za preteklo leto, upoštevati pri obračunu dodatka za borce. To je sicer za nekdanje borce krivično, toda predpis je tak. Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo si prizadeva, da bi bil ta krivični predpis trimesečnega obračunavanja dodatka za borce odpravljen, vendar doslej brezuspešno.

KAKO SO SE LETOS POVEČALE POKOJNINE

B. R. Ljubljana

Vprašanje: Pred desetimi leti ste bili invalidsko upokojeni kot kapetan I. razreda, pa vam zdaj ni jasno, kako so se letos povečale pokojnine vojaških upokojencev. Kakor svojo pokojnino primerjate s pokojninami drugih upokojencev oz. s povečanjem njihovih pokojnin, vam stvar ne gre skupaj.

Odgovor: Pokojnine vojaških zavarovancev so bile po posebnih predpisih usklajene na raven pokojnin v letu 1971 in bile povečane s 1. 5. 1971. Zato se z letošnjim letom njihove pokojnine niso povečale tako kot drugim upokojencem. Vojaškim upokojencem se torej letos pokojnine niso povečale po čl. 102 pokojninskega zakona, temveč samo po čl. 97 tega zakona, torej za 12 odstotkov in 36 din.

POROČILO o žrebanju blagovno-denarne loterije ODBORA ZA POHOD »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«, ki je bilo dne 16. maja 1972 v Ljubljani

Srečke s končnicami	so zadele DIN	Srečke s končnicami	so zadele DIN
93980 »Pony expres«		856	100.—
1801 Radio tranzistor		6256	200.—
76581 »Pony expres«		4256 Ročna ura »Darwik«	
		67246 Avto »Fiat 750«	
8032	400.—	507	100.—
37402 »Pony expres«		1017	200.—
55882 Avto »Austin 1300«		5817	200.—
33	50.—	9447 Brivnik »Iskra Braun sikstant«	
1533	50 + 300.—	20287 Televizor »Gorenje«	
2154	300.—	05217 Barvni televizor	
24414	1.000.—	36008	1.000.—
15395	1.000.—	37368 Pralni stroj »Gorenje«	
12695 Hladilnik »Gorenje«		86849 Televizor »Gorenje«	
29305 Hladilnik »Gorenje«		08589 Pralni stroj »Gorenje«	

Dobitke izplačuje Odbor za pohod »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«, Ljubljana Komenskega 7/III — soba št. 80., na podlagi uradnega poročila o izidu žrebanja, vsak dan od 8.—13. ure (razen sobote). V Ljubljani izplačujejo dobitke do Din 100.— tudi ulični prodajalci.

Dobitniki izven Ljubljane lahko pošljejo srečke v priporočenem pismu na naslov Odbora.

Izplačila dobitkov zastarajo v 60 dneh od dneva objave žrebanja.

UPRAVIČENO OGORČENI

Oglašam se v imenu vseh pionirjev in tistih, ki mladino vzgajamo, jo vodimo in večkrat opomnimo tudi na čase, ki jih je naše ljudstvo preživelo v trpljenju in krvavih bojih.

Dne 19. maja je bila v tivolski dvorani v Ljubljani veličastna proslava ob trideseti obletnici ustanovitve pionirske organizacije. Pionirji v dvorani so z zanimanjem sledili poteku. Vsi so bili navdušeni, vse oči nasmejane, vsa srca povezana z našo preteklostjo in sedanjostjo. Ob takih dneh čutimo, da je mladina z nami, da lahko nanjo računamo in v njej gledamo našo prihodnost. To so edinstvene prilike, ko spet v mladih srcih vzbudi ljubezen do svoje domovine in do svojega ljudstva.

Vsem pionirjem v osnovnih šolah, ki niso mogli prisostvovati veliki slovesnosti v dvorani Tivoli, smo naročili, naj spremljajo program, ki bo izrecno prirejen za šolarje, na televizijskem zaslonu. Kako zelo so bili razočarani in hkrati ogorčeni, ker se je oddaja nenadoma prekinila, namesito tega pa so se nadaljevale popevke v italijanskem jeziku!

Zakaj so bili mladi prav ob svojem velikem prazniku prikrajšani? Kako je mogoče, da ljubljanska televizija ni naklonila toliko časa in prostora mladim državljanom, da bi se prireditev končala? Znano pa je vsem, da ni nikoli take nenadne prekinitve ne pri nogometnih in drugih tekmah ne ob festivalih popevk.

Vsi pionirji so z nejevoljo zapustili svoje prostore ob sprejemnikih in zagodrnjali: »In to so nam napravili na naš praznik?«

Zakaj smo odrasli tisti, ki se tako malokdaj oziramo na najmlajše in jim ne nudimo svoje roke niti takrat, ko so pripravljeni sprejemati naše napotke in nasvete, z nami dihati in čutiti? Če je res več vzgojnega vpliva zapustila oddaja »Pesmi na snegu« v srcih naših pionirjev kot pa proslava v veliki dvorani v Šiški — na to lahko odgovori vsak, ki je preživljal vojno pri nas s srcem in ljudstvom.

Naše velike kulturne ustanove in tudi hiša RTV Ljubljana naj služijo svojemu ljudstvu, njihovim praznikom in hkrati naši mladini. Naj ne hiti z oddajami in prekinitvami, kadar se kuja prijateljstvo, tovarištvo in mlada srca.

Nikoli ne smemo zamuditi nobene priložnosti, kjer lahko mladino pravabimo in jo usmerimo na pot bratstva in poštenja. Take velike manifestacije so kot naložena glavnica, ki se lahko bogato obrestuje. Naučimo se, da tudi komu kdaj stopimo na prste!

JOŽICA ZOROJA,
učiteljica

Vlak bratstva in prijateljstva

Bliža se 6. junij, ko bo prispela v Slovenijo »Karavana 72«, tj. vlak bratstva in prijateljstva iz Srbije. S tem bodo srbski tovariši vrnil obisk Slovincem, ki so bili tam jeseni leta 1970. V »karavani« bodo predstavniki 19 srbskih občin, ki jih bo sprejelo in gostilo prav tako 19 slovenskih (štajerskih) občin. V gosteh bodo ostali do 9. junija.

Prvi postanek »karavane« bo v Zagrebu, kjer ji bratje Hrvati pripravljajo prisrčen sprejem. V Sloveniji pa bo slovesen sprejem v Krškem, od koder bo »karavana« odpotovala naprej, v Celje in Maribor. V Mariboru jo bodo slovesno sprejeli na Trgu svobode, kjer bo njena delegacija položila venec k spomeniku talcev. Naslednjega dne bo v meljski kasarni, od koder je l. 1941 odrinil prvi transport pregnancev v Srbijo, svečana komemoracija. Med bivanjem v Sloveniji bodo gostje iz Srbije obiskali svoje prijatelje, katerim so dajali zavetje med vojno, si ogledali razne zgodovinske in kulturne znamenitosti ter proizvodnjo v nekaterih delovnih organizacijah, kjer se bodo prijateljsko srečali z delovnimi kolektivi.

Zanimanje za letošnjo »karavano« je preseglo vsa pričakovanja. Prišlo bo nad 800 gostov, med njimi tudi štiri kulturne skupine in košarkarji. Koordinacijski odbor omenjenih 19 občin ima zato polne roke dela. »Karavana« je začela preraščati svoj prvotni namen — da bi povezovala pregnance in njihove gostitelje iz vojnih dni — v splošno kulturno ter gospodarsko sodelovanje med posameznimi slovenskimi in srbskimi občinami. Obeta se, da se bosta v prihodnjih letih vključili v to pomembno akcijo tudi republiki Hrvatska ter Bosna in Hercegovina; tudi tja je bilo namreč med vojno pregnanih precej Slovincem.

Glede na izvor akcije in njene plemenite smotre moramo poudariti, da akcija ni zgolj »stvar štajercev«, marveč ima mnogo širši, republiški oziroma medrepubliški pomen.

F. Š.

RIBJI BRODET

DELAMARIS IZOLA

Titova sodba o sedanjosti in prihodnosti

Titovim besedam prisluhne ves svet vselej s posebno pozornostjo. Saj Tito ne govori nikdar »v veter« — njegovi govori so vsebinsko bogati, jasni in prepričevalni; Titove sodbe o nas, o družbenem in političnem razvoju, o mednarodnem položaju in o najbolj zapletenih svetovnih vprašanjih so neposredne, odkrite in razodevajo, da ima tovariš Tito kot revolucionar, ideolog in državnik izredne izkušnje, ki so se strnile v modrost, kakršno bi potrebovali tudi drugi voditelji sodobnega sveta. Zato ob tej priložnosti povzemo nekaj Titovih misli iz odgovorov na vprašanja, ki jih je tovariš Titu ob njegovi osemdesetletnici zastavilo uredništvo tednika Front.

Kakšna bo prihodnost sveta?

Na vprašanje, kakšno podobo si je tovariš Tito ustvaril o prihodnjem svetu, je odgovoril, da prihodnosti niti najbližje ni tako lahko napovedati. Svetovni položaj ni jasen. Se zmeraj se vojskuje po svetu; nastajajo celo nova vojna žarišča. Kljub temu pa tovariš Tito sodi, da se kažejo nekatera znamenja, da se položaj vsaj ne poslabšuje, marveč vidimo celo postopno zboljšanje, čeprav počasi. Velike sile se morajo hočeš nočeš posvetovati vsaj o nekaterih zadevah, ki jih zadevajo neposredno. Pa tudi pritisk svetovne javnosti je močan — odpor proti vojni zaostritvi je zelo hud.

Pri tem imajo velik pomen neuvrščene države, ki so pravzaprav vest človeštva, opomin; saj to je vendar milijarda ljudi zunaj blokov držav! Toda upoštevati je treba tudi ljudi v vsaki državi posebej (ne glede na to, ali je država uvrščena ali neuvrščena); vzemimo primer ZDA! Tam so ljudje prav tako proti vojni, sili so vojskovanja in hočejo, da bi se vojaki vrnili domov, želijo si mir.

Kaj natančnejšega zdaj ni mogoče napovedati. Jasno pa je: z vsemi silami si moramo prizadevati, da bi se spopadi ne zaostrovali. Prav zato, ker se nam prihodnost zdi meglena, se moramo kar najbolj truditi, da preprečimo najhujše gorje.

Popolnoma jasno, odločno pa je tovariš Tito menil: »Napad na svobodo posameznih narodov se napadalcu ne splača. Prepričan sem npr. o Vietnamu, da bo tam ljudstvo zmagovalo. To mi je precej jasno; vse dokazuje, da ni mogoče premagati ljudstva, ki je trdno odločeno se bojevati.«

Pomen neuvrščenosti za svet

Na vprašanje, kakšne so sedanje naloge pri uresničevanju politike neuvrščenosti držav in ali drži, češ da je neuvrščenost brez vpliva na pogajanja »velikih«, je tovariš Tito obširno odgovoril. Takoj je poudaril, da so načela politike neuvrščenosti, sprejeta na karirski in lusaški konferenci, uveljavljena v življenju. To politiko je priznal ves svet, ne le države, ki so se udeležile konference neuvrščenih.

Neuvrščene države so imele doslej veliko vlogo, kar se je zlasti pokazalo v Združenih narodih; njihova vloga pri raznih glasovanjih je bila odločilna. Neuvrščene države so pripomogle, da so začeli urejati nekatere svetovne za-

deve, npr. odpravljati kolonializem. Politika neuvrščenosti je seveda trn v peti imperialistom, ki bi hoteli uveljaviti svoj vpliv v afriških in azijskih državah ter širiti in ohraniti novi kolonializem.

Dejavnost neuvrščenih držav je po lusaški konferenci zunaj Združenih narodov nekoliko popustila. Zaradi močnega pritiska imperialističnih sil so se neuvrščene države posvetile bolj urejanju svojih notranjih zadev. Niso bile kdo ve kako dejavne glede na krizo na Bližnjem vzhodu, ne ob vojni v Indiji ne ob razširitvi vojne v Indokini, ob napadu na Kambodžo.

Jugoslavija ima pomembno vlogo med neuvrščenimi državami v prizadevanju za svetovni mir. Pokazati bomo morali več pobude. Že zato, ker zdaj škodoželjno napovedujejo, češ da se je neuvrščenost preživela, ko se drugi živahno dogovarjajo. Prav zato, ker se veliko dogovarjajo, morajo biti neuvrščeni toliko bolj dejavni, saj pomenijo večino človeštva. Tako bodo prepričali, da ne bo več dogovarjanja na račun malih in srednjevelikih držav. Jugoslavija ima o tem že dolgo jasno stališče. Zdaj pa se je odločila še za večjo dejavnost neuvrščenih držav. Nasprotniki neuvrščenosti se bodo končno prepričali, da neuvrščenost ni nekaj kratkotrajnega. — Čedalje več je dežel, zlasti v Južni Ameriki, ki bi se radi pridružile neuvrščenim državam. Kaj pa dežele, ki so formalno vezane s kakšnim paktom, a je tako rekoč »v zadnjih vzdihljajih«? Po mnenju tovariša Tita bi bile lahko države, kakršni sta npr. Bangladeš, Pakistan in še nekatere, med neuvrščenimi. Treba je upoštevati ne le, ali so formalno v paktu, marveč tudi, kakšna je njihova politika — ali so za politiko neuvrščenosti ali ne.

Na vprašanje, kako tovariš Tito gleda na razvoj samoupravljalkega socializma, ki budi po svetu čedalje večjo pozornost, je odgovoril: da se obeta lepa prihodnost. Toda razširitev ideje samoupravljanja na svetu bo odvisna tudi od tega, kako se bo samoupravljanje nadalje razvijalo pri nas, kakšne uspehe bo dosegalo. V naši državi namreč še ni zmagovalo; imamo še veliko težav in pomanjkljivosti, ki jih moramo odpraviti. Na našo ureditev samoupravljanja gledajo z zanimanjem — celo v kapitalističnih — in z naklonjenostjo. Zdaj naše samoupravljanje preučujejo, pozorno spremljajo, kako napreduje, in ali daje, kar od njega pričakujejo tam in kar pričakujejo naši delovni ljudje. Kako bo napredovalo, je odvisno od nas. Odgovorni smo za to. Ukreniti bomo morali vse, da bomo onemogočili sile, ki ta razvoj ovirajo. Zdaj se krepko bojujemo, da bi premagali vse ovire in omogočili hitrejši razvoj. To je velika, zgodovinska naloga. Zanimanje za nadaljnji razvoj našega samoupravljanja po svetu ne bo popustilo, marveč bo še naraslo. Vprašanja družbenega razvoja so bila v zgodovini nasploh najzanimivejša.

»Da žive vsi narodi . . .«

Na vprašanje, češ da je dandanes še veliko narodov brez pravic, revnih, nerazvitih dežel in da je hud pritisk na male in srednje države, kaj

Vedno in povsod prisrčno sprejet

meni tovariš Tito, ali bodo zmagala načela o boljšem prihodnjem svetu, je odgovoril, da je zdaj svet razdeljen na dva tabora: na eni strani so tisti, ki so za pravično razmerje med narodi, na drugi pa tisti, ki temu nasprotujejo. To se zlasti kaže na gospodarskem področju, v velikem razločku med življenjsko ravni ljudi itd. Medtem ko si na eni strani zelo prizadevajo, da bi pomagali manj razvitim deželam in »deželam v razvoju« ter da bi dosegli takšne družbene razmere, ki bi omogočale vsakemu človeku človeka vredno življenje, pa je drugje proti temu hud odpor. Nasprotujejo tisti, ki ima v svojih rokah vsa sredstva in živijo brez skrbi na račun tistih, ki ta sredstva ustvarjajo.

V naši državi si prizadevamo urejati stvari tudi na tem področju. Skušamo ustvariti družbeno ureditev, ki bo slonela na vlogi delavskega razreda, tako da bodo imeli proizvajalci glavno besedo. Le takšna družba bo lahko trdna. Usposobiti moramo delavski razred, da bo preprečil nakane tistih, ki ovirajo ta razvoj. Pri tem nas ovirajo še mnogi zakoni. Lani smo potrdili ustavno dopolnilo, zdaj pa stopamo v drugo obdobje ustavnih sprememb. Gre pa za to, kako in kdaj bomo ustavne spremembe tudi uresničili. Zboljšati je treba življenjsko raven občanov, zlasti delavskega razreda, ki ustvarja sadove dela. Odpovedati se moramo nekaterim stvarem in si jih zastavljati kot dolgotrajnejšo nalogo. Ni mogoče vsega doseči na mah, kot si nekateri zamišljajo. Delavcu v tovarni ne pomeni kdo ve kaj, če mu rečeš, da bo čez dvajset let imel vse. Ljudje ustvarjajo socializem tudi zase, ne le za potomce.

Hotenja ljudi so si podobna

Tovarišu Titu so končno zastavili tudi vprašanje glede na to, da je na svojih številnih potovanjih prišel v stik z ljudmi številnih dežel, kakšno je splošno razpoloženje preprostih delovnih ljudi po svetu, kaj si želijo. Odgovoril je:

Kjerkoli sem bil, povsod sem opazil, da so hotenja ljudi — kakor tudi njihovo vsakdanje življenje — podobna hotenjem naših ljudi. Eno najmočnejših hotenj pa je, da bi se kolikor mogoče hitro izklopali iz zaostalosti in da bi ne živeli pod pritiskom vojne nevarnosti. Ljudje so zlasti proti vojni; ni bojaželjnih narodov, ki bi hoteli postati zavojevalci. Vsi si želijo miru.

Po svetu uživamo velik ugled. Ni smo obiskovali raznih držav zaradi dobičkarstva in ne, da bi komu vsiljevali svoje ideje, svojo ureditev. Ni smo hodili tudi propagirati stvari, ki ustrezajo sicer nam, drugim narodom pa morda ne. To ljudje dobro vedo. Vse to pa je ustvarilo plodna tla za sodelovanje in prijateljstvo z narodi po svetu. Na žalost tem državam nismo mogli bolj pomagati. Naredili smo pač, kolikor smo mogli glede na našo gospodarsko zmogljivost. Vse to je seveda malo v primeri s tem, kar bi ti narodi potrebovali. Ljudje pa cenijo tudi, kar smo storili, zlasti še, ker vidijo, da nimamo nobenih zahrbtnih ali sebičnih namenov.

Misli o Titu

Maršal Tito se je odlikoval ne le kot velik vojskovodja, marveč prav tako kot izreden državnik, ki je ogromno storil za združitev jugoslovanskih narodov. WINSTON CHURCHILL 1944

Jaz najodločneje podpiram maršala Tita... Pred dobrim letom sem tu seznanil svet z junaštvom njegovih gerilcev. Tito je eden izmed mojih najboljših prijateljev. Prepričan sem, da se bo potrdilo, da Tito lahko reši in združi svojo domovino, kakor je zdaj nedvomno njen nesporni gospodar. — WINSTON CHURCHILL, 1945

Ena največjih vojnih skrivnosti se je pojavila z odkritjem, kdo je Tito, in ko so politični zastopniki njegovega gibanja sklenili ustanoviti začasno vlado na osvobojenem ozemlju. — C. L. SULZBERGER, ameriški publicist, 1943

Tito je voditelj hrabre dežele, ki je v boju za svobodo izgubila izredno mnogo svojega prebivalstva...

Maršal Tito je v svoji deželi ustvaril takšno vrsto socializma, ki se razlikuje od tistega socializma, razvijajočega se drugod po svetu. DŽAVAHARLAL NEHRU, indijski državnik, 1954

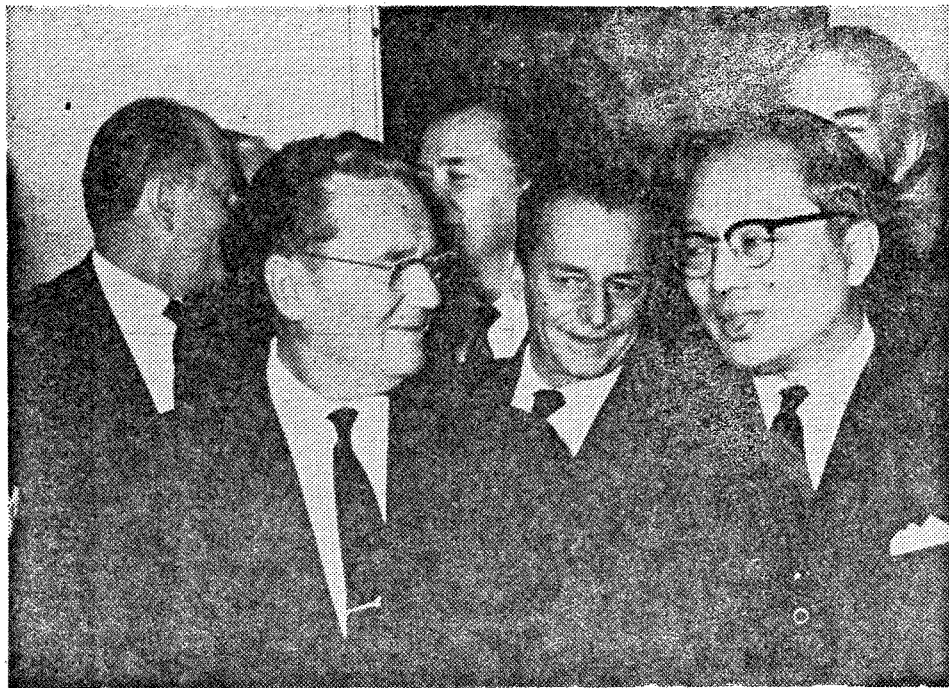
Delavec sem vse svoje življenje, nič drugega. Zelo rad imam starega Tita, ker ni nikdar polovičar. Tito sam je delavec in hoče, da imajo delavci svoje pravice. Jaz sem zanj. — SKOTSKI DELAVEC V LONDONU, 1953

Srečanje in pogovori s Titom so mi prinesli nova spoznanja. Osebnost Tita je napravila name močan vtis. Tito je nedvomno največji človek, kar so jih imeli v svoji zgodovini Srbi, Hrvati in drugi jugoslovanski narodi...

Zmeraj sem menil, da je Tito izredno sposoben, zdaj pa, po srečanju z njim, sem o tem še bolj prepričan. — KIPAR IVAN MESTROVIĆ, 1959

Tito zasluži občudovanje zaradi svoje energije, hrabrosti, razumnosti in močne volje. Vse življenje je posvetil ideji miru. Tito je najboljši zgled, kako je treba braniti in varovati svobodo. Jugoslavija si je od vsega začetka s svojo politiko prizadevala krepiti vlogo držav, ki ne pripadajo blokom. Edina zahteva te politike je boj proti blokovski delitvi sveta na vplivnostna področja, proti politiki, ki se opira na silo — skratka, boj proti napadalnosti. — GAMAL ABDEL NASER, 1969

Ne bi mogel končati, da bi vas ne pozdravil kot človeka, ki se je med težavnimi, usodnimi dogodki s svojimi dejanji povzdignil do simbola poguma in odločnosti v boju za narodno neodvisnost svoje dežele; kot človeka, ki je s svojo dejavnostjo na mednarodnem področju pokazal, da zna moč stališča uskladi z modrim smislom za resničnost, in ki si je pri svojem državiškem delu neutrudno prizadeval in si prizadeva, da bi zagotovil Jugoslaviji srečnejšo prihodnost... — ALDO MORO, italijanski politik, 1965

Predsednik SFRJ Josip Broz Tito in bivši generalni sekretar OZN U Tant

Muzej ljudske revolucije Slovenije predstavlja

- Prejšnji petek so v prostorih muzeja ljudske revolucije Slovenije odprli razstavi »Tito v Sloveniji« in »Otroci v osvobodilnem boju in graditvi socialistične domovine«, prvo v počastitev osemdesetega rojstnega dne maršala Tita in drugo v počastitev tridesete obletnice pionirske organizacije Jugoslavije; v avli muzeja pa so odprli razstavo ilustracij slikarja Ivana Seljaka-Čopiča.

Razstava »Tito v Sloveniji« želi predvsem izpričati delovanje Josipa Broza-Tita kot vodilnega funkcionarja Komunistične partije Jugoslavije v predvojnih letih v Sloveniji, še posebej pa njegov veliki delež pri oblikovanju in rasti Komunistične partije Slovenije. Od začetka leta 1928, ko je postal Josip Broz sekretar zagrebškega mestnega komiteja KPJ, zlasti pa od decembra 1937, ko je postal generalni sekretar centralnega komiteja KPJ, pa do začetka vojne leta 1941 se je večkrat mudil v Sloveniji in sodeloval na vseh pomembnejših partijskih posvetovanjih in konferencah jugoslovanskega ali slovenskega pomena. V tem razdobju se je tovariš Tito v najstrožji tajnosti nekajkrat oglašil v Trebčah pri Podsvetju pri svoji teti po materi Ani Kolarjevi. Ta okoliščina je vplivala, da je imel na odmaknjenem Kozjanskem tudi kakšno srečanje in posvet s posameznimi vodilnimi partijskimi funkcionarji. Prav zato bo ta razstava še letos v svojih bistvenih delih nameščena kot stalna spominska zbirka v Trebčah, v hiši št. 47, ki jo je v ta namen skupščina občine Šmarje pri Jelšah odkupila od naslednikov Titove tete Ane. Titovo posredno prisotnost v Sloveniji med narodnoosvobodilno vojno in ljudsko revolucijo 1941–1945 ter njegova povojna srečanja s socialistično republiko Slovenijo in s slovenskim

ljudstvom pa prikazuje razstava tako rekoč samo simbolično.

Razstavo »Tito v Sloveniji« sta pripravila kustosa Jasna Horvat in Matija Zgajnar, omogočili pa kulturna skupnost Slovenije in kulturna skupnost Ljubljana.

Drugo razstavo z naslovom »Otroci v osvobodilnem boju in graditvi socialistične domovine« so pripravili kustosi Milan Brezovar, Jože Kori in Nataša Malenšek. V prvem delu razstavljeni predmeti pričajo o tem, kako so se po vaseh osvobojenega in polosvobojenega ozemlja leta 1942 oblikovale prve pionirske organizacije po vzoru partizanske vojske v pionirske čete, bataljone in odrede. Otroci seveda ostanejo otroci in se predvsem igrajo vojsko. Toda hkrati dobivajo od mladinske organizacije in partizanov resnejše naloge, ki terjajo od njih iznajdljivost, zbranost in hrabrost. Postajajo kar pravi kurirji, obveščevalci in zbiralci hrane, obutve in obleke pa tudi orožja za partizansko vojsko, pomagajo pri žetvi in drugih delih, zlasti pa pomagajo partizanskim družinam. Uniformirani pionirji najprej s triglavko, pozneje s titovko in z leseno puško korakajo po osvobojenem ozemlju, prepevajo partizanske pesmi ter nastopajo na prireditvah. Za bodečo žico in bunkerji v zasedenih mestih pa nastajajo nelegalne pionirske organizacije, vezane za skojevske in mladinske komiteje. Pionirji sodelujejo pri različnih diverzantskih akcijah, izobešajo zastave, izrezujejo iz radirk, krompirja, lesa in drugi snovi štampljke, pišejo in odtiskujejo protikupatorska gesla, jih trosijo po mestnih ulicah in podobno. V drugem delu predstavlja razstava pionirje, ki se vključujejo v obnovo in izgradnjo domovine, ter pozneje v množične spominske akcije, v katerih pionirji obujajo tradicije in ideale osvobodilnega boja.

Pionirski odred iz Osilnice, februarja 1945. (Z razstave »Otroci v osvobodilnem boju in graditvi socialistične domovine«.)

Razstavo »Otroci v osvobodilnem boju in graditvi socialistične domovine« sta omogočili kulturna skupnost Slovenije in zveza prijateljev mladine Slovenije.

Hkrati z otvoritvijo imenovanih razstav so bile v avli muzeja predstavljene ilustracije slikarja Ivana Seljaka-Čopiča, ki posveča v svojem ustvarjanju posebno pozornost delom s tematiko narodnoosvobodilnega boja; časa, ki ga je nekoč sam doživljal kot petnajstletni partizan.

Slovesne otvoritve razstav, s katerimi je muzej ljudske revolucije Slovenije prispeval pozornosti vreden delež k

praznovanju osemdesete obletnice predsednika Tita, so se udeležili številni predstavniki političnega in kulturnega življenja Slovenije. Uvodne besede je spregovoril direktor muzeja tovariš Radko Polič, nakar so izvajali kratek kulturni program učenci osnovne šole Trnovo iz Ljubljane. Priložnostne kataloge so pripravili avtorji posameznih razstav, založil jih je muzej; razstave »Tito v Sloveniji«, »Otroci v osvobodilnem boju in graditvi socialistične domovine« in »Ilustracije Ivana Seljaka-Čopiča« pa bodo na ogled še ves mesec junij v prostorih muzeja ljudske revolucije Slovenije.

beležke

ZNAČKA S TITOVIM LIKOM

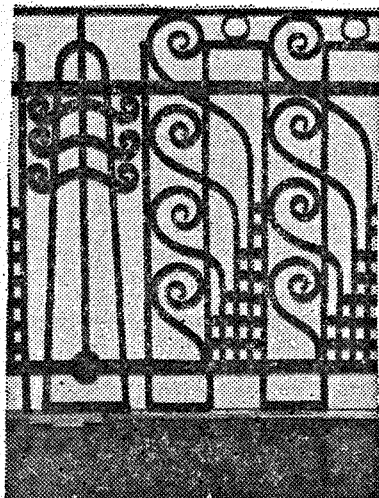
Zvezni odbor za proslavo osemdesete obletnice predsednika Tita in kabinet predsednika republike sta zaupala častniškarsko-založniškemu podjetju »Komunist«, »Delavski svet« in »Četrty julij« izdelavo in prodajo priložnostne značke s Titovim likom.

TITO V POEZIJI

V počastitev osemdesete obletnice predsednika Tita je Zavod za izdajo učbenikov iz Sarajeva izdal zbirko pesmi z naslovom »Tito v poeziji«, v katero so vključene tudi pesmi, nastale med narodnoosvobodilnim bojem. Urednik zbirke je zbiral gradivo širom po Jugoslaviji več kot dve leti.

SPOMIN NA TITA

Bela marmorna plošča na starinski hiši v Tomislavljevi ulici št. 6 v Sisku spominja na to, da se je v tej zgradbi z lepimi železnimi vrati na dvoriščnem zidu (na fotografiji) od 1. 1908 do 1911 učil ključavničarskega poklica — Josip Broz. V kletnem delu hiše se nahaja nekdanja ključavničarska delavnica Nikole Karasa, ki prav gotovo ni slutil, da bo ta železna ograja našla svoje mesto tudi na razstavi v Muzeju uporabnih umetnosti v Beogradu leta 1956.

Ograja iz kovanega železa — delo ključavničarskega vajenca Josipa Broza.

RELIEF MARŠALA TITA

Delovna organizacija »Reklam Gorica« iz Nove Gorice je pripravila ob 80. rojstnem dnevu maršala Tita umetniško izdelan predsednikov relief v bronasti in aluminijasti izvedbi. Takšnega reliefa ni na našem trgu.

Obe izvedbi sta zelo lepi, zlasti reprezentančni pa je bronasti odliček. V obeh izvedbah je odliček glave pritrjen na leseno podlogo formata 38 x 50 cm, ki je prevlečena z lepim zelenim filcem.

TITO V ANEKDOTAH

V izdaji beograjske založbe je izšla knjiga »Tito v anekdotah«, katere avtorja sta častnikarja Zvonko Staubinger in Miloje Popović. Knjiga obsega šest anekdot, ki jih je ilustriral beograjski karikaturist Ivo Kušanić. To so anekdotski zapisi o Titovem življenju in delu.

LETA 1909 V PREDSTAVI OSIJEŠKEGA GLEDALIŠČA

V prispevku »Nove podrobnosti za Titov življenjepis« — v tem mesecu objavila beograjska »Politika-ekspres« — lahko preberemo, da je Tito kot ključavničarski vajenec leta 1909 v Sisku sodeloval kot statit v predstavi »Vesela vdova« v izvedbi osiješkega gledališča. »Nastopil sem s takšnimi brki, da me na žalost nihče od prijateljev ni mogel prepoznati...« se teh dni spominja predsednik Tito. Pozneje je sodeloval tudi v predstavah »Hasanagice« in »Jesenskih manevrov« v izvedbi istega gledališča.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Tovarišu Titu za 80-letnico

*Svobodna domovina spet proslavlja
tvoj rojstni dan, tovariš Tito,
in v srcih naših se spomin obnavlja
na čas, ko obsodili so vse nas na smrt.*

*Tedaj, ko tujci so na našo zemljo
vdrli,
v verige suženjstva vse zveste
zakovali,
tedaj si strumno vstal: »Ne,
ne boste strli
nas, mi vas bomo, premagance,
pregnali.*

*Kaj tujci nagrmadili na naša pleča
bremen pretežkih so gorja, trpljenja.
le v tvojem boju, Tito, je sijala
sreča
in up svetel v dan ponovnega
vstajenja.*

*Ti vodil srčno naše hrabre si
junake
v krvave boje, skozi glad in mraz,
pregnali z našega neba svinčene ste
oblake,
sovragu smrtnemu zadali ste poraz.*

*Hvaležni za vse to smo ti, tovariš
Tito,
želimo, da bi vodil nas še mnogo
let,
da mir bi kraljeval z zastavo
zmagovito,
da vojne več ne bi doživel svet!*

TINKA PAVLIN

Edi Šelhaus se je začel s fotoreporterstvom ukvarjati že med vojno. Naredil je mnogo ne le čudovitih posnetkov, ampak tudi umetniških fotografij. Eno izmed slednjih vam predstavljamo danes, ogledate pa si jo lahko na razstavi »Otroci v osvobodilnem boju in graditvi socialistične domovine« v muzeju ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani. »Posnel sem jo novembra ali decembra leta 1944 nekje ob Kolpi... Vesel bi bil, če bi se mi pionirček s fotografije, danes verjetno že zrel mož, tudi javil!« je povedal Edi Šelhaus.

Bitka za ranjence

Konec 1942. leta so Nemci, ki so bili že resno v skrbeh zaradi razmaha narodnoosvobodilnega boja v Jugoslaviji, napravili načrt, da bi uničili glavno narodnoosvobodilno vojsko. Dvajsetega januarja 1943 so s približno 100.000 vojaki, z artiljerijo, tanki in letali začeli napad na osvobojeno ozemlje, ki ga je branilo 20.000 partizanov.

Tito je prebival v srednjeveškem gradu Ostrožcu na levem bregu Une, nad železniško postajo Srbijana. Od tu je vodil boje na robu velikega osvobojenega ozemlja. V grad so pogosto prihajali Aleksander Ranković in drugi člani vrhovnega štaba, katerega sedež je bil v Bihaću. Z njimi je bil Tito telefonično povezan prek majhne centrale.

Stiriindvajsetega januarja je Tito, na poti iz Ostrožca v Petrovac, šel skozi Bihać, ki je bil vedno pogostejša tarča sovražnikovih letal. Zjutraj ob zori pa je z avtomobilom prispel v Drvar. Namestil se je v votlini, v poslopju poleg žage. Tu je 27. januarja izdal povelje, naj 1. hrvatski in 1. bosenski korpus odločno brani osvobojeno ozemlje, toda ne v frontalnem boju, temveč z manevriranjem, da bi lahko sovražniku prizadela čimveč izgub in zadržala njegovo prodiranje. Tako bi pridobil čas za pripravo protiofenzive proti Hercegovini, Sandžaku in Črni gori, pa tudi za umik prebivalcev in ranjencev.

Že prve dni je prišlo do hudih bitk. Naše enote, čeprav maloštevilne in slabo oborožene, so se pogumno borile in branile begunce in ranjence, ki so se umikali proti Drvarju. Mestece je postalo središče za bolnišnice in zatočišča. Tu je bila pripravljena hrana za begunce, bolnike in ranjence.

Nekega večera je Tito na cesti, ki pelje iz Petrovca, pričakoval ranjence in kolono utrujenih borcev. Bil je ves pretresen nad stisko premirnih otrok in beguncev. Ukazal je, da iz intendature vrhovnega štaba prinesejo vse zaloge in jih razdele ljudem. Sam je skrbel za to, da so se stvari razdeljevale v redu. Intendant je nazadnje prinesel še nekaj suhih smokev, ki jih je Tito malo prej dobil iz Dalmacije. Ko pa ni bilo ničesar več, je kuhal čaj in ga delil.

Onemogle matere so tožile, da so na Oštrelju pustile otroke, ki jih niso mogle več nositi. Ko je Tito za to zvedel, je takoj poslal del čete zaščitnega bataljona na Oštrej, da zberejo otroke in jih prinesejo v Drvar.

Po nekaj dneh je vrhovni komandant z delom vrhovnega štaba nadaljeval pot prek Grahova proti Livnu, ker se je težišče bojev preneslo prek Duvna in Prozora k Neretvi. Drugi del vrhovnega štaba z Rankovićem pa je ostal v Drvarju, da bi organiziral sprejem ranjencev in beguncev.

Med dvema bombama

Tito se je nekaj časa zadrževal v Tušincu pri Livnu. V bližini hišice, kjer je stanoval, je bilo le nekaj rudniških rovov. Zaradi tega pa tudi zaradi rdeče strehe je bila hišica dobra tarča. Ko je neki inženir iz rudnika izdal sovražniku Titovo prebivališče, se je že okrog poldne pojavilo v zraku malo letalo tipa »savoja«. Ni zbudilo posebnega zanimanja, toda v njem je bil pilot, ki je imel nalogo, da zadene hišo, v kateri je bil vrhovni komandant narodnoosvobodilne vojske.

Medtem ko je večina malomarno opazovala na videz nenevarno letalo, pa je Tito zavpil:

— V zaklonišče!

Niso še bili v rovih, ko so odjeknile tri eksplozije. Ob prvem zadetku se je hišica sesula, drugi dve bombi pa sta padli nedaleč od vhoda v rudniški rov. Med dvema likom je ležal Tito zasut, vendar ne poškodovan.

Osmega februarja se je Tito z zaplenjenim avtomobilom odpeljal iz Tušince v Duvno, kjer so štabi 1., 2. in 3. divizije čakali na povelje za protiofenzivo proti Neretvi.

Posvetovanje so imeli v majhni, hladni samostanski sobi. Dve mizi, ki sta stali sredi sobe, sta bili pokriti z zemljevidi. Delali so vso noč in še naslednji dan do popoldne. Podrobnosti, ki se niso mogle videti na zemljevidu, so opisovali tovariši iz zaščitnega bataljona, ker so poznali razmere na terenu. Tito je spraševal za vasi v dolini Neretve in o tem, kakšno je razporejenost med ljudmi.

Na koncu je vrhovni komandant zapovedal, naj več divizij razbije italijanske in kvislinske enote, se prebije do Neretve in pripravi vse za prenos ranjencev iz Bosanske krajine, kjer jim je pretel pogin.

Ko so nadrobno obdelali sklep o prebijanju operativne skupine k Neretvi in Črni gori, je Tito zapovedal vsem enotam narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, naj takoj začne z akcijami proti okupatorju in domačim izdajalcem, da rušijo ceste in proge, napadajo transporte, uničujejo skladišča in na svojem področju zaposlijo čimveč sovražnikovih enot, da bi se glavne sile naše vojske osvobodile pritiska.

»Prozor mora pastil«

Eno izmed najtežjih nalog je dobila 3. divizija. V smeri njenega prodiranja je ležal Prozor, zelo utrjena sovražnikova postojanka. Zaradi tega si je Tito sam ogledal mestno okolico.

Nenadoma se je znašel v Ščitu, zato ga ni nihče pričakoval. Ko je komandant 1. dalmatinske brigade zvedel, da je Tito prišel, je pohitel k njemu in mu raportiral. Tito ga je pazljivo poslušal in gledal na zemljevid. S prstom je obstal na Prozoru.

— Trd oreh, je rekel, ko je slišal, da je okoli mesteca šundeset bunkerjev in da je na tem ozkem prostoru cel sovražnikov polk.

Zjutraj je z divizijskim komandantom Perom Četnikovićem in komandantom 1. dalmatinske brigade odšel na položaj, da sam pregleda utrdbe. Hodil je pred strelsko vrsto Dalmatincev, opazujoč okolico. Nazadnje je poklical oba komandanta in rekel kratko:

— Prozor mora pastil!

Druga poti ni bilo.

Nato so se vrnili v Ščit. Tu je skupina pionirjev v samostanskih kletih urejevala zaklonišče za vrhovni štab. Še preden je bilo delo opravljeno, prav tedaj, ko se je Tito vrnil pa so se pojavila sovražna letala in začela bombardirati samostan.

V klet so planili ljudje iz samostana in okolice. Bombe so padale blizu in nobene dvoma ni bilo, da so namenjene samostanu.

Nekdo je predlagal, da bi se še med napadom prebili do bližnjega gozda, vendar Tito tega ni dovolil. Bilo je nevarno, da bi jih odkrili.

— Ne bojte se, miril, — ne merijo tako natančno, da bi do noči lahko zadeli samostan. Medtem pa so bombe padale še naprej. Naenkrat se je stavba stresla do temeljev. Prah in dim sta napolnila prostor. Nekateri so stekli k vratom. Tito pa je ohranil prisebnost. Zapovedal je, da ne sme nihče ven.

Proti večeru so letala izginila. Vse je bilo mirno. Zemlja je bila vse naokrog razrita, vogal samostana, prav nad zakloniščem, pa je odneslo od strehe do temeljev. Na gomili kamenja je ležala bomba.

Ni bilo žrtev. Tudi nihče ni bil ranjen.

Obroč se zožuje

Zvečer je 3. divizija napadla. Noč je minila v hudem boju. Zjutraj je del Prozora padel v roke 1. dalmatinske, toda 1. in 10. brigada sta zaostali. Prozor je ostal še ved-

no v sovražnikovih rokah. Ranjenci pa so čakali, da jim omogočijo prehod.

V tem odločilnem trenutku je Tito še enkrat zapovedal, da morajo Prozor zavzeti. Naslednjo noč je na čelu bataljonov 5. brigade jurišal slavni komandant Sava Kovčević. Borci so privlekli topove prav v bližino bunkerjev in iz njih tolkli po sovražniku. Padala je utrdba za utrdbo.

Titovo povelje je bilo izvršeno. Prozor je padel.

Tudi druge divizije so opravile svoje naloge, in sredi februarja je bila pot odprta v Hercegovino in Črno goro. Zaradi počasnega premikanja kolone z ranjenci pa so bile divizije priklovene v dolino Neretve.

Čakajoč na ranjence, so se naše enote z vrhovnim štabom vred znašle naenkrat v zelo nevarnem položaju. Močnejši sovražnik, ki je prodiral z vseh strani, je vedno bolj zoževal obroč v soteski Neretve.

Zdaj se je pričela ena izmed najtežjih in najhumanejših bitk, ki jo je kdajkoli vodila neka armada, to je bila bitka za ranjence.

Prekoračena pristojnost

V teh bojih je bila 1. proletarska brigada pod neposrednim poveljstvom vrhovnega komandanta. Petnajstega februarja je zapovedal, da v pospešenem pohodu krenejo na Ivan-planino in branijo Ivan-sedlo.

Brigada je, lahko rečemo, v naskoku zavzela sovražnikova gnezda na Ivan-sedlu, v Bradini in Raštelici. Brigadnega komandanta je premamila uspeh, in je z dvema bataljonoma napadel še Konjic, kar pa seveda ni bilo v skladu z nalogo. Napad se ni posrečil. Brigada je imela mnogo izgub, utrujeni borci pa so se morali takoj vrniti na Ivan-sedlo, ker so iz Sarajeva v Tarčin že prihajale sovražnikove enote, ki so hitele na pomoč v Konjic.

Zaradi tega dogodka so se pletle razne govorice, da je Tito slabe volje, da bodo posamezniki poklicani na odgovornost in kaznovani.

Stvar se je hitro razvolala. Štab je prejel povelje, naj z brigado krene v Jablanico, komandant pa naj se oglasi pri Titu. Vrhovni komandant je bival v neki hišici zunaj mesta. Komandant 1. proletarske brigade je dospel tja v mraku. Prišel je in raportiral.

Tito je držal roke na hrbtu in ga vztrajno opazoval. Potem se je obrnil še enkrat. Prvikrat se je zgodilo, da vrhovni komandant ni dal roke po raportu:

Rekel je suho:

— Sedaj boš z brigado pod Pekovim poveljstvom!

— Razumem.

— S tremi bataljoni boš šel v predhodnico!

— Razumem.

Nato je bilo vse tiho.

— Toda ne smeš spet napasti Konjica!

— Razumem.

Razgovor je bil končan.

Nekaj dni pozneje, po zmagovitih bojih pri Glavčevu, Kalinoviku in na Drini, je Tito prek radijske postaje »Svobodna Jugoslavija« pohvalil 1. proletarsko brigado.

Velika vojna zvijača

V naslednjih dneh se je število ranjencev, ki so se zelo počasi premikali od Livna proti Prozoru, znatno povečalo. Bilo jih je okrog 3500. Za njih je bilo treba preskrbeti streho, zdravila, prehrano, prevoz, toda sredstva za vse to so bila revna. Ranjence je morala reševati glavna operativna skupina.

Sovražnikov pritisk je bil vedno hujši. Medtem ko so se kolone ranjencev pomikale v najhujših razmerah proti Neretvi, so borci pri Prozoru, na Ivansedlu, v dolini Rame in Neretve krčevito branili položaje, odbijajoč silovite napade štirikrat močnejšega sovražnika.

Kljub ogromnim izgubam so Nemci napredovali in pojavili so se že v bližini ranjencev. Obroč se je zategoval z vseh strani.

»Ranjencev ne smete pustiti tam!« je zapovedal Tito 1. diviziji. Bosanskemu korpusu pa: »Sporočite takoj, če bi lahko hudo ranjene prek Grahova prenesli v Likol!« Tudi od operativnega štaba za Hrvatsko je zahteval poročilo: »Bi lahko ranjence prenesli na Biokovo?« Ker se je položaj medtem poslabšal, ta načrt ni prišel v poštev.

V času dramatičnih bojev je Tito v nekem mlinu v dolini Rame pri Gračnici sklical 28. februarja nujen sestanek, za politbiro CK KPJ in vrhovni štab. Tu so sklenili, naj bi se ranjenci prenesli, kot je bilo v prvotnem načrtu, čez Neretvo, da bi se umaknili nemškemu napadu.

Načrt za dosedaj cilja je naredil Tito sam. Sile na Neretvi naj bi se pregrupirale, glavni udarec je bil merjen na sever proti Gornjemu Vakuflu, takoj nato pa bi se prebili čez Neretvo na vzhod.

Da bi prevaral sovražnika o pravem namenu in smeri preboja glavne operativne skupine, je Tito zapovedal, da se, medtem ko se bo začel protinapad proti Gornjemu Vakuflu, mostovi na Neretvi porušijo.

Ko so vse enote glavne operativne skupine (deset brigad, baterija havbic in četa tankov, ki jim je poveljeval Tito, krenile v treh kolonah proti Gornjemu Vakuflu, je četa inženircev na Titovo povelje vrgla v zrak zadnja dva mostova na Neretvi. Upriporjena je bila velika vojna zvijača, prav tedaj pa so ustavili tudi prodiranje Italijanov in četnikov z juga.

Priznanje 2. dalmatinski brigadi

V mlinu na Rami je Tito sprejel tudi komandanta 2. dalmatinske brigade Ljuba Vučkovića. Na vprašanje, kje je njegova brigada, je Vučković odgovoril, da zapira dolino Rame, da pa so četniki večidel na levi strani Neretve, ker so čez porušeni most prišli v Jablanico.

— Zakaj ste to dovolili? je vprašal Tito strogo.

— Tovariš komandant, se je opravičeval Vučković, — ravnal sem po navodilih divizijskega štaba. Sicer pa lahko Jablanico še to noč očistimo. To vam obljubljam!

— Dobro, je rekel Tito in po kratkem premisleku nadaljeval:

— Pravzaprav sem te poklical zaradi druge stvari. Bitko za ranjence smo dobili.

Komandant 2. dalmatinske je bil več kot presenečen. Kakor da ne bi smel verjeti novici, ker je dobro vedel, v kakšnem položaju so bili ranjenci in brigade.

Tito mu je povedal, da se Nemci umikajo pred našimi enotami h Gornjemu Vakuflu in da je to trenutek, ki ga je treba izkoristiti. Nato je rekel ostro:

— Na vsak način se moramo prebiti na drugi breg Neretve, to pa je odvisno od vaše brigade. Usoda ranjencev je v vaših rokah. Časa nimamo. Mostišče na levem bregu moramo zavzeti čez dan ali dva, razumete?

Tako je 2. dalmatinska brigada prejela dve nalogi: še isto noč osvoboditi Jablanico, naslednjo pa — prekoračiti Neretvo.

Kakor hitro se je znašlo, je druga dalmatinska šla na pot. Čez zrušeni most je šla prva deseterina, ki ji je poveljeval Sveto Opačić. Ta je na levem bregu pregnala četnike in postavila zavarovanje. Nato so pionirji, posluščajoč se zrušenega mostu, napravili zasilni most.

Med ranjenci

Medtem se je kolona z ranjenci le s težavo in počasi pomikala naprej. Zjutraj 6. marca so laže ranjeni dospeli v Prozor od tu pa so poslali nekaj kamionov, ki so vsaj nekoliko olajšali in pospešili prevoz najhujših ranjencev in bolnikov iz Ščita proti Neretvi.

Ranjenci so bili neprestano v nevarnosti pred napadi sovražnikovih letal. Po hribih nad Prozorom in na Vilića gubnu pa sta 4. proletarska in 3. krajska brigada z nečloveškimi naporimi branili mesto pred Nemci.

Ko so nazadnje tudi hudo ranjeni prišli v Prozor, je cela kolona zavila v dolino Rame. K zadnjim četam je pristopil Tito in njegovo prvo vprašanje se je glasilo:

— Ste preselili vse ranjence iz Ščita in Prozora?

Ceprav je bil odgovor pritrdilen, je Tito vseeno poslal svojega voznika in še enega tovariša, ki je spremljal ranjence, da se o tem prepričata.

Bojno področje se je vedno bolj ozilo okoli ozkega prehodnega ozemlja med Prozorom in mostom na Neretvi, edinega prehoda čez umazano in naraslo reko.

Ure in ure se je kolona pomikala čez ozki, lesen most, ki so ga na hitro postavili. Ves čas pa sovražnik niti malo ni popustil.

Kljub vsemu pa sta bili disciplina in organizacija pri prehodu brezhibni. Skupne lahko ranjenih in bolnikov so se po deset in še večkrat vrnile z enega konca mosiu na drugega, sprejemale ranjence in jih prenašale na hrbtu. Ko je neki ranjenec, kateremu so odrezali nogo, videl, kakšne napore morajo prenašati tovariši, da bi čimprej prišli čez reko, je sam po eni nogi šel prek mostu. Zdravniki in bolničarji pa so poleg nosil z ranjenci in bolniki morali prenesti še vso zalogo hrane.

Ponoči je šlo čez Neretvo 3500 ranjencev.

Okrog poldne je Tito zopet prišel med ranjence. Njegova prva skrb je veljala bolnišnici, da se čimprej preseli iz doline Neretve.

Pod varstvom enot 1. proletarske je bilo formiranih pet ešalonov laže in trije ešaloni hudo ranjenih in bolnikov. Prek strmega in zasneženega Prenja so krenile kolone pešcev, jezdcev in vozil. Pod večer je prispela iz vrhovnega štaba pošiljka koruznega kruha.

Ko se je sovražnikov obroč 7. marca v dolini Neretve sklenil, so bili partizani že daleč. Pozneje je general Litters, poveljnik nemške vojske, ki je sodelovala v bitki ob Neretvi, o tem rekel: »Na desnem bregu Neretve ni bilo nikakršnega plena, ni bilo ujetnikov in ranjenih, tudi mrtvih nismo našli, čeprav so, sodeč po krvavih izgubah, morali tudi partizani imeti velike izgube.«

Po prehodu čez Neretvo so prodirale glavne sile k Drini. Vrhovni štab je bil v koloni z enotami in je z njimi vred prenašal vse napore težke poti čez planino.

Borci zaščitnega bataljona so bili veseli, kadar je Tito jahal, takrat so vedeli, da gredo na običajen pohod, pohod s postanki in oddih. Za te je vrhovni komandant vedno skrbel. Kadar pa je Tito pešatil na čelu kolone, tedaj so vedeli vsi, da bo pot težavna in naporna.

Odiomek iz knjige »Titova bojna pot« (njena avtorja sta M. Madić in M. Kragić), ki je izšla 1. 1966 pri Zavodu Rorec

Modna hiša v Ljubljani in Mariboru priporoča dekletom prikupen mladostni plašč v kavbojskem stilu. Prehodni plašč »Jeans NIAGARA« je v prodaji v 5 barvah.

CENA 325.-DIN

modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša
modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša

Malo znane fotografije maršala Tita

Ob Titovem osemdesetem rojstnem dnevu objavljamo nekaj značilnih in malo znanih fotografij, ki predstavljajo Tita kot vrhovnega poveljnika jugoslovanskih partizanov. Prve tri fotografije na levi so nastale v Mliništu septembra 1942. Takrat je nastala cela serija fotografij o Titu, od katerih so posebno znane: fotografija Tita s psom Luksom in tiste, ko Tito diktira strojepis. Na desni so tri izrazite foto podobe Tita, ki so nastale v času po kapitulaciji Italije. Naslednje tri fotografije so neposredno povezane z rojstvom nove Jugoslavije v Jajcu. Na prvi, podolgovati, je Tito med branjem svojega referata na II. zasedanju AVNOJ zvečer 29. novembra 1943, na večji pokončni sliki za mizo je njegov posnetek nekaj dni pred tem, ko v Jajcu pred vhodom v katakombe pripravlja svoje poročilo, desno, na prav tako pokončni fotografiji, je Tito ob sprejemu in pogovoru s slovenskimi delegati v leseni baraki pred zakloniščem za tovarno dušika v Jajcu, dan po končanem zasedanju. Na zadnji, ozki in pokončni fotografiji pa je Tito v prvi maršalski uniformi.

Kako smo lovili generala Löhra

Štab 4. operativne cone se je 7. maja 1945 zadrževal na Ravnah pri Šoštanj. Obveščevalci štaba 4. operativne cone, ki so nadzorovali sovražnika v Šaleški dolini, so prinašali izredno pomembna poročila. Predvsem, da se od Celja prek Šoštanja in Velenja pomikajo močne nemške motorizirane kolone in da se med temi kolonami pomikajo tudi številni vozovi s civilnim prebivalstvom. Ti prebivalci so bili večinoma vojvodinski Nemci in pa družine ustaških zločincev. V štabu 4. operativne cone je tedaj vladalo izredno razpoloženje. Vsi smo vedeli, da se bliža konec vojne.

Osmega maja točno opoldne je štab cone sprejel radijsko sporočilo glavnega štaba NOV in PO Slovenije, da bo v noči 8. maja 1945 ob 24.00 začela veljati kapitulacija Nemčije. Sicer je bila kapitulacija Nemčije podpisana že 7. maja ob 2. uri. Spričo opisanih vojaškopoličnih dogodkov v Evropi kakor tudi zaradi izredno naglega napredovanja partizanskih armad proti Sloveniji, pred katerimi se je s pospešenim tempom umikal nemški okupator, je štab 4. operativne cone sprejel odločitev za premik z Ravn na Topolšico, in to zvečer 8. maja 1945.

Že v zgodnjih jutranjih urah 9. maja 1945 je zaščitni bataljon štaba 4. operativne cone dobil nalogo, da zavzame Šoštanj in začne razoroževati umikajoče se Nemce. Seveda, ta naloga ni bila preprosta. Prihajalo je do oboroženih spopadov in je imel bataljon nekaj ranjenih in celo mrtvih.

V štabu cone sta tega dne poveljevala politični komisar Matevž Hec in načelnik štaba major Petar Brajčević. Od njiju sem dobil nalogo, da pripravim primerne, enonadstropne zgradbe v Topolšici, kamor naj bi namestili zajete nemške oficirje, hkrati pa zberem in pripravim ljudstvo za zavarovanje. Ker se je v Topolšico zateklo tudi precej aktivistov iz okolice Šoštanja, smo iz njihovih vrst in nekaterih naših borcev sestavili posebno četo, ki naj bi stražila nemške vojne ujetnike.

V Topolšici se je tega dne začela nepopisna zmešnjava, zakaj naše patrle so vodile množice nemških vojnih ujetnikov, ki so večinoma polagali orožje brez odpora.

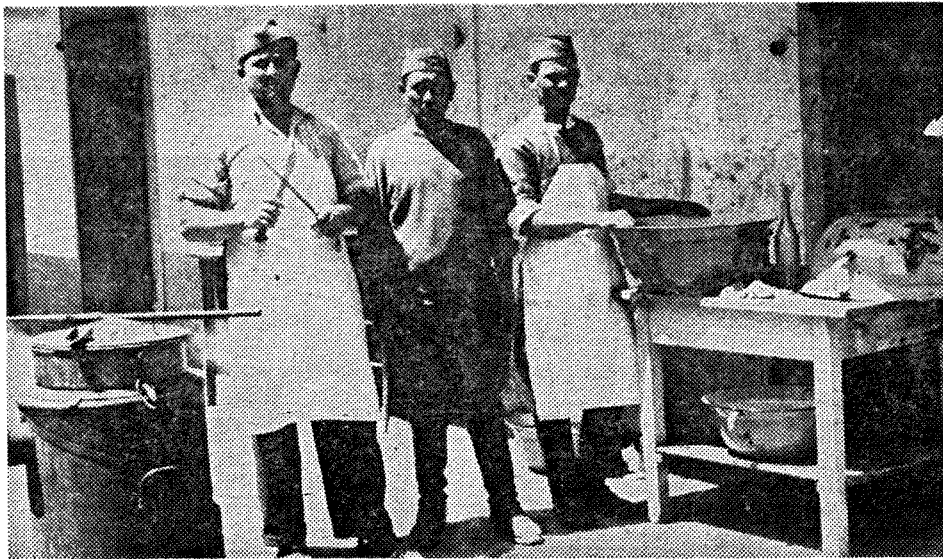
Hu je bilo pri ustaših in Vlasovcih, ki nikakor niso hoteli odložiti orožja.

Dne 9. maja 1945 nekako ob 16. uri je iz Letuša v Savinjski dolini prispela v Topolšico manjša kolona osebnih avtomobilov, ki jo je spremljal politični komisar 14. udarne divizije tovariš Ivan Dolničar-Janošič. V tej koloni so bili: generalpolkovnik Aleksander von Lohr, poveljnik armadne skupine »E« za jugovzhod, general Erich Schmidt, načelnik štaba te armadne skupine, in še neki letalski general, vendar se njegovega imena ne spominjam. V sestavi Lohrovega štaba je bilo tudi kakih 15 višjih štabnih oficirjev ter več podoficirjev in vojakov z radio oddajno postajo in štabna administracija. Pogajali naj bi se o predaji Lohrove armade, ki je tedaj po njegovi izjavi štela 300.000 vojakov.

Ko je Janošič privedel navedene generale v štab 4. operativne cone, so se v posebni zgradbi začela pogajanja o vdaji Lohrove armade. Pri teh pogajanjih nisem bil navzoč, ker sem moral razmeščati nemške oficirje, jim pregledovati opremo in odvzemati orožje. Iz pripovedovanja tovarišev vem, da se je Lohr obnašal zelo oholo in si je za to priložnost obesil na prsi vsa odlikovanja. Predvsem je poizkušal doseči pristo pot v Avstrijo. Pri tem se je izgovarjal, da ima njegova armada samo še za dva ali tri dni hrane, pa ne more prevzeti odgovornosti za morebitna nasilja nad civilnim prebivalstvom, če jih ne spustimo na Koroško. Postavil je tudi pogoj, da njegovih vojakov ne smemo izročiti Rdeči armadi. Seveda so naši vse pogoje zavrnili in moral je sprejeti brezpogojno kapitulacijo. Za tolmača je bil dr. Jože Benigar.

Na teh pogajanjih je bil sestavljen zapisnik o kapitulaciji v slovenskem in nemškem jeziku, ki so ga podpisali z nemške strani general Lohr, s strani štaba 4. operativne cone pa politični komisar Matevž Hec in načelnik Petar Brajčević.

Ko so bila pogajanja končana in je bilo sklenjeno, da bodo nemške enote po neposrednem Lohrovem ukazom prek radioodajne postaje orožje organizirano izročile partizanski vojski, me je kot obveščevalnega oficirja zanimalo, kakšna je Lohrova preteklost.

fotografija z vprašajem

Kuharji na površju, bi lahko šaljivo imenovali to fotografijo. Nastala je neke na osvobojenem ozemlju, morda v neki partizanski bolnišnici, oficirski šoli ali etapni kuhinji. O tem seveda lahko le ugibamo. Prosimo torej naše bralce, da nam pomagajo ugotoviti, kje je bila fotografija posneta, kdaj in kdo jo je posnel, kdo so tovariši na sliki (ime, priimek in partizansko ime, ali vsaj ime in od kod je doma) in iz katere enote!

Prek tolmača sem ga vprašal, kje je bil aprila 1941, ko je Hitlerjeva Nemčija napadla Jugoslavijo. V odločnem vojaškem tonu mi je odgovoril, da je bil tedaj poveljnik četrte zračne flote s sedežem v Gradcu. Torej je od tam pošiljal svoje eskadrilje bombnikov, ki so 6. aprila 1941 razrušile Beograd. Priznal je tudi, da je med vojno poveljeval nemškim armadam na Balkanu in neposredno pripravljati ofenzivne akcije proti partizanskim enotam v Jugoslaviji.

Generale sem ločil od drugih ujetnikov oficirjev. Najzahtevnejši je bil general Lohr. Večkrat je zahteval, da se moramo nasproti njemu obnašati v smislu konvencije o zaščiti vojnih ujetnikov, ki je bila podpisana 1920. v Haagu. Dalje je govoril, da ima kot general pravico do komfortnega stanovanja, do zasebne kuhinje in do neomejenih sprehodov po Topolšici. Jaz sem na vse te njegove zahteve kratko in preprosto odgovarjal, da mu bomo te ugodnosti nudili prav tako, kot so jih uživali ujeti partizani od 1941 do danes.

Zelo ostro je reagiral, ko smo pri njem našli kovček, v katerem je bilo polno svežnjem nemških »reichsmark«. Ta kovček z markami smo mu preprosto vzeli. Še danes ne vem, koliko tega denarja je bilo, menim, da več milijonov. Kako naivni smo bili, pričča dejstvo, da zadnji dan, ko smo odhajali iz Topolšice na Koroško, ni hotel nihče iz štaba cone prevzeti v varstvo tega denarja. Zato sem našemu obveščevalcu Došču ukazal, naj v pisarni obveščevalnega centra te marke sežge v peči.

Dne 11. maja 1945 zgodaj zjutraj me pokliče politični komisar cone in načelnik štaba in mi naročita, da nadzorstvo in zavarovanje ujetnikov predam majorju Ivanu Majniku. Džemu, štab cone z vsemi odseki in zaščitnim bataljonom pa naj takoj krene na Koroško. Ta pohod ni bil več partizanski, zakaj na pot je krenila prava motorizirana kolona. Krenili smo prek Zavodenj, Črne, Mežice, Poljane in Pliberka v Velikovec. V Črni in Mežici nas je ljudstvo sprejelo z nepopisnim navdušenjem, s cvetjem in vzklikanjem. V Pliberku nas je dočakala godba s kratkim nagovorom predstavnika občine. V Velikovec smo prispeli popoldne. Nastanili smo se v poslopju hranilnice. Ta pohod v Velikovec mi je ostal še posebej v spominu, ker sem prav na ta dan dopolnil 36 let.

Ne morem se več natanko opredeliti glede datumov. Vem samo to, da me je naslednjega dne po našem prihodu v Velikovec poklical v štab 4. operativne cone takratni komandant Peter Stante-Skala in mi izrecno naročil, naj takoj pripravim močno oboroženo spremstvo in odpotujem v Topolšico ter od tam pripeljem v Velikovec celoten Lohrov štab.

Z vodom obveščevalcev, ki so bili oboroženi z brzostrelkami, smo na kamionu krenili iz Velikovec prek Mežice in Črne proti Topolšici. Za šoferja sem določil ujetnika Petra, ki je bil tudi avtomehanik in nam je bil zelo dobrodošel, saj takrat pri partizanih nismo imeli takih strokovnjakov.

Pot do Topolšice ni bila preprosta. Po cesti med Črno in Šoštanjem so se še vedno umikale oborožene kolone Nemcev, ustašev, četnikov, tako da smo morali večkrat zapeljati s ceste. Še danes se sprašujem, kaj bi bilo, če ta armada ne bi bila tako demoralizirana. Lahko bi nas bili enostavno pobili, zakaj naš izziv je bil očiten: na kamionu smo imeli veliko jugoslovansko zastavo s peterokrako zvezdo.

Ko smo naposled nekako ob 10. uri le prispeli v Šoštanj, smo se mimogrede ustavili pred komando mesta in se oglasili pri komandantu poročniku Kolumbu. Zanimali smo se, kakšen je položaj v Šaleški dolini. Med kratkim pomenkom, morda je tra-

jal 15 minut ali pa še ne, iznenada pride kurir s kolesom iz Topolšice in poročniku Kolumbu izroči zaprto pismo. V navzočnosti kurirja Kolumb prebere pismo, se zgrabi za glavo in pravi: »Kako je mogoče, da je general Lohr s svojim štabom pred eno uro pobegnil iz Topolšice?«

Kurir, ki ga nisem poznal, je povedal, da je komandant naših straž major Ivan Majnik-Džems tistega jutra z osebnim avtomobilom odpotoval v Ljubljano, kmalu zatem pa so v Topolšico vdrl nemški vojaki z oklepnimi avtomobili, naložili nanje vse tri generale in višje oficirje ter jih pod zaščito oklopnikov odpeljali v neznan smer.

V tem trenutku sem bil pred resnim problemom, kako o tem obvestiti štab 4. operativne cone. Telefonskih in drugih zvez ni bilo. Ker pa je bila cesta iz Šoštanja v Črno do Poljane zatrpna z nemškimi enotami, sem spremenil maršruto ter s svojim spremstvom krenil prek Gornjega grada, Kamnika in Kranja na Jezersko ter od tam čez Železno Kaplo v Velikovec. Čez prelaz na Jezerskem smo imeli velike težave, ker je bila cesta tam na več krajih prekopana. Zaradi tega smo v Velikovec prišli šele naslednjega dne. Takoj sem obvestil komandanta cone o dogodkih v Topolšici. Štab cone je navezal stike s komandantom zavezniških motoriziranih enot v Velikovecu, zakaj prepričani smo bili, da se je Lohr s svojim štabom predal njim.

Med razgovori, ki so potekali v angleškem štabu, sem s svojimi obveščevalci poizvedoval in pregledoval Velikovec in njegovo okolico. Po naključju sem izvedel, da so v neki zasebni enonadstropni vili neke stranske ulice nemški vojni ujetniki. Da bi ne zbujal preplaha, nisem na kraju samem ničesar ukrepal, marveč sem se vrnil v štab in čakal na povratek naših, ki so šli na pogovore k Angležem. Še istega dne popoldne me pokliče komandant Peter Stante in mi pove, da so Angleži privolili v izročitev generala Löhra in njegovega štaba, ki je prav v tisti vili, kot smo jih bili že mi odkrili. Z močnim oboroženim spremstvom, osebnimi avtomobili in s tolmačem sem odšel do omenjene vile ter pozval lastnico, naj nam pokaže, kje so skriti nemški ujetniki. Zenska je v začetku tajila, češ da nima pojma, ko pa smo ji zagrozili, da bomo hišo preiskali in če ujetnike najdemo, jo bomo postavili ob zid, je dvignila roko in pokazala s prstom proti prvemu nadstropju. Zastražili smo vse stranske izhode in okna, nato pa sva s tolmačem v spremstvu drugih obveščevalcev stopila v hišo. Na hodniku prvega nadstropja smo srečali Löhra. Ukazali smo mu, da pozove še druge generale in oficirje, da takoj odidejo na dvorišče. Našemu ukazu se niso upirali, opozorili pa smo jih, da bomo uporabili orožje, če bo skušal kateri pobegniti. Potem smo po dva in dva ujetnika naložili v en avto in jih pod oboroženim spremstvom prepeljali v štab 14. udarne divizije, k je bil tudi nastanjen v Velikovecu. Izročili smo jih načelniku štaba 14. udarne divizije, je Miči Došenoviču, ki je dejal: »Šta si mi doveo ove glaveštine?« Pri- pomnil sem, da sem to napravil po nalogu štaba cone.

V času, ko smo mi iskali in lovili Löhra, je v Velikovec prišel politični komisar 4. armade Boško Siljegović in se pogovarjal s političnim komisarjem cone Matevžem Hecem. Hec mu je povedal, da smo zajeli celoten Lohrov štab, vendar je Siljegović o tem dvomil, češ da ga obveščevalci 4. armade iščejo v okolici Zagreba. Kasneje smo generalpolkovnika Löhra in štab njegove armadne skupine pod močno stražo prepeljali v Maribor v štab 3. armade, od tam pa so ga odpeljali v Beograd.

IGNAC MIKLIČ-NACE

TRGOVSKO PODJETJE

GASILSKA OPREMA

LJUBLJANA, LEVSTIKOV TRG 7
tel. št. 20-102

S SKLADIŠČEM V MARIBORU, Koroška 12
tel. št. 22-608

DOBAVLJA VSE VRSTE ROČNIH IN PREVOZNIH
GASILSKIH APARATOV IN OSTALEGA
ASORTIMANA TVORNICE PASTOR ZAGREB:

PRENOSNE MOTORNE ČRPALKE 200, 300, 500, 800 in
1200 l/min domače in tuje proizvodnje
visokotlačne avtomobilske črpalke
prikolice za motorne črpalke
gasilske cevi in armature vseh vrst
ročne in električne alarmne naprave
kompletno osebno opremo za gasilce
specialne zaščitne obleke za visoko temperaturo
lestve vseh vrst
mehanično-akustične detektorje ter drugo zaščitno
in reševalno opremo
gasilske avtomobile — orodne z vgrajenimi črpalkami
kemična vozila na suho gašenje od 500—4000 kg
kompletne stabilne naprave za gašenje raznih tipov

ZAHTEVAJTE CENE IN PROSPEKTE!

CENE SO KONKURENČNE — POSTREŽBA SOLIDNA!

S Titom v Drvarju

PRIPOVEDUJE FRANC LEBAN IZ TOLMINA

Čas beži in neusmiljeno melje spomine. Ze zdavnaj so utihnili topovi, vendar nas spomini iz vojnih dni spremljajo kot dobre ali zle sence. So dogodki, ki so se globoko zasidrali v naša čustva in so nenehno prisotni v našem življenju.

Takšno nepozabno zgodbo mi je ondan pripovedoval tolminski krojač Franc Leban. Kot mnogi drugi Primorci je bil 1943. leta mobiliziran v italijansko vojsko in poslan v posebni bataljon v Cantazaro v Italiji. V tem posebnem bataljonu so se znašli zlasti rodoljubni Primorci, ki jim Italijani niso preveč zaupali. Franc Leban je bil takrat star komaj sedemnajst let.

Ko je Italija kapitulirala, se je prijavil delegaciji NOV v Bariju, od koder je prišel

v 1. prekomorsko brigado v domovino na otok Vis, odtod pa na kopno severno od Splita. Sredi januarja 1944 je bil kot krojač dodeljen ekonomskemu odseku Vrhovnega štaba ter je še isti mesec prispel v Drvar.

»Vedel sem, da je nekje v bližini tovariš Tito,« se spominja Franc Leban, »in s hrepenenjem sem čakal dan, ko ga bom videl. Tito je bil za nas Primorce — kakor za druge Jugoslovane — upanje. Bil je živa legenda, o njem smo tolikokrat skrivaj go-

vorili v italijanskem taborišču. Moja želja, moje sanje so se uresničile v krojaški delavnici v Drvarju.

Bil sem krojač in sem delal v krojaški delavnici Vrhovnega štaba v Drvarju. Tovariš Tito nas je večkrat obiskal, se pogovarjal z nami in nas spraševal, odkod smo doma, koga imamo doma, kako se počutimo v Drvarju itn. Se danes mi je toplo pri srcu, če se spominjam tistih nepozabnih dni. V Titovi bližini sem preživel znani nemški desant na Drvar.

Dne 25. maja 1944 smo kakor navadno spali v krojaških delavnicah. Ko smo vstali in se šli umiti, smo visoko na nebu zagledali letala. Prepričani smo bili, da so to zavezniška letala, ki gredo s tovorom bomb nad Nemčijo, kakor že tolikokrat prej. Vendar je bilo našega veselja hitro konec, kajti v tistem trenutku so letala odvrгла svoj tovor bomb na Drvar in okolico. Poiskali smo si kritje in od tam opazovali padalce, ki so skakali iz letal.

Zelo nas je skrbelo za tovariša Tita, saj smo že takoj spoznali, da je napad namenjen prav njemu in njegovim najbližjim sodelavcem. Od naše skupine so odšli kurirji s konji proti pečini, da bi pomagali pri reševanju, vendar nisem niti kurirjev niti konj potem nikoli več videl in tako ne vem, če so prišli do pečine živi ali pa so pri svojem prizadevanju padli.

Oddahnili smo se, ko smo naleteli na izvidnico 3. brigade. Kmalu za njo smo srečali bataljone, ki so hiteli v Drvar borcem na pomoč. Nedolgo za tem smo med pokanjem pušk in treskanjem bomb slišali zmagoslavni »juriš« naših proletarcev.

»Tito je rešen«, je šel šepet od ust do ust in vsakomur je ob teh besedah odleglo.

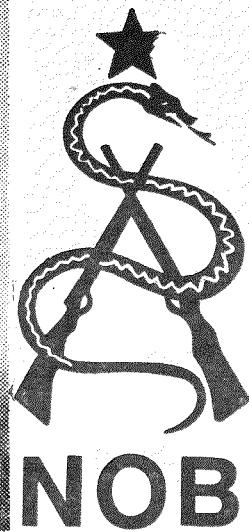
Umaknili smo se proti Bosanskemu Petrovcu. Tudi tovariš Tito je šel z nami v isti koloni...

Kmalu po tem dogodku se je Vrhovni štab s tovarišem Titom preselil na otok Vis, ki je bil osvobojen. Po osvoboditvi Beograda oktobra 1944, se je tovariš Tito dokončno preselil v Beograd.

No, vse je minilo. Prišla je svoboda, ostali pa so živi spomini na tiste dni. A od takrat naprej je rojstni dan maršala Tita tudi moj praznik...

JOŽE VIDIC

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Slavko Prevec

Rodil se je 4. junija 1906 v Škofji Loki. Promoviral je 1929 v Innsbrucku. Od leta 1931 je delal na okulističnem oddelku splošne bolnišnice v Ljubljani, najprej kot volonter, nato pa kot sekundarij in asistent. O njegovi strokovni sposobnosti govorijo mnoga dela, ki jih je napisal v razmeroma kratkem času, in tudi dejstvo, da je bil urednik Zdravniškega vestnika. Konec septembra 1944 je po nalogu matičnega zdravniškega odbora OF s sodelavci organiziral odhod k partizanom in se skupini zdravnikov pridružil tudi sam. Na Vrhnikih jih je prevzela enota 7. korpusa, ki je prav takrat napadala Štampetov most, nato pa se umaknila prek Otav v Sv. Vid nad Cerknico. Tu so jih 27. septembra 1944 iznenada napadli domobranci in Nemci. Dr. Preveca so brez zaslisanja ubili. Za osvobodilno gibanje je bila to velika izguba, saj je bil strokovnjak, tedaj edini specialist okulist v slovenski partizanski saniteti.

BORCEM 3. BATALJONA VDV

Vabimo vse borce 3. bataljona prve VDV brigade na tovariško srečanje v Mirni na Dolenjskem v nedeljo, 4. 6. 1972, ob 11. uri s kulturnim programom. To velja kot vabilo.

Združenje borcev in odbor III. bat. I. VDV brigade Mirna

POPRAVEK

V 20. številki TV 15 smo na 4. strani priobčili sliko s tekmovalca ZRVS Ljubljana-Vič-Rudnik v streljanju. Pomotoma je pod to sliko navedeno, da je drugo mesto pripadlo ekipi krajevnih organizacij Kolesija. Pravilno bi se moralo glasiti: »DRUGO MESTO EKIPI KRAJEVNE ORGANIZACIJE TRNOVO«. S tem popravljamo neljubo pomoto.

Uredništvo

"bien-être"
eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASTNIK - DIPARCO PARIS

Bil sem v posebni skupini

Vsi moji pobiti tovariši ležijo v dolgih vrstah pred pečmi, kjer jih bodo upepelili. Njihova tupla so gola. Gledam in prepoznavam drugega za drugim, vse, ki so skušali vdreti iz krematorija št. 1 na prosto. Pripeljali so jih s kamioni... Tu so tudi tovariši, ki so jih pobili na dvorišču, potem ko sem s svojimi tremi stanovskimi kolegi odšel odondod. Ko so zadušili upor, so jih spravili iz krematorijev št. 2, 3 in 4 in jih pripeljali v krematorij št. 1 ter jih pobili. Zdaj jih bodo sežgali z drugimi vred. In res obratuje danes samo št. 1, Sonderkommando pa šteje samo trideset novincev, ki so jih zbrali v naglici.

Stojim zraven esesovskega podoficirja, ki pregleduje številke, vtetovirane na rokah pobitih. Ne da bi ga vprašal, mi pove, da manjka dvanajst pripadnikov Sonderkommanda, vsi drugi razen sedmih pa so mrtvi. Ta sedmica smo: moja dva pomočnika, inženir, ki ima na skrbi ventilacijo, glavni kurjač, moj laborant in jaz ter neki »pipel«, tj. strežaj, ki je dodeljen na voljo esesovskemu osebju, da skrbi za njihovo obleko in škornje, čisti kuhinjo in se odziva po telefonu. Dvanajst jetnikov pa je ušlo.

Ta »pipel« mi je povedal, kaj vse se je zgodilo tega dne. O pol treh je pripeljal kamion sedemdeset esesovcev v krematorij št. 3. Njihov poveljnik je ukazal pripadnikom Sonderkommanda, naj se postrojé, a nihče se ni ganil.

Bali so se, kaj bo. Esesovski oficir je menil, da bo lažje dosegel svoj cilj, če bo Sonderkommando zavedel v zmoto. Kot vemo, so bili esesovci v lažeh

102

mojstri. Mož se je ustopil sredi dvorišča in izkričal kratek govor, vreden esesovca: »Možje, ker ste tukaj dosti delali, vas pošiljamo po višjem nalogu v delovno taborišče. Tam boste dobili dobre obleke, imeli boste dosti jedače in življenje vam bo lažje. Tisti, ki jih bom klical po vtetoviranih številkah, naj izstopijo in se postrojijo.«

Tako se začne apel. V Sonderkommandu krematorija št. 3 je sto Madžarov. Najprej pokliče nje. To so najmlajši jetniki koncentracijskega taborišča. Postrojijo se brez posebnih težav. Na njihovih obrazih se zrcali več groze kot poguma. Pri priči jih prevzame oddelek esesovcev in jih odžene s krematorijskega dvorišča. Potem vse zapro v barako št. 13 četrti D.

Medtem se na dvorišču krematorija št. 3 nadaljuje apel. Na vrsti so Grki. Le-tim se nič kaj ne mudi, da bi se postavili v vrsto, ko jih esesovec kliče po številkah. Naslednja je skupina Poljakov. Tedaj se začno med množico razlegati kriki, protesti in medklici. Esesovec pokliče neko številko. Nihče se ne gane. Ko začuden dvigne glavo, mu prileti pred noge steklenica od mineralne vode in se razleti z grozotnim pokom. Sedem esesovcev je takoj na tleh, vsi so smrtno ranjeni, med njimi tudi komandant. Steklenica je bila napolnjena z ekrazitom. Vrgli so jo Poljaki. Tedaj udarijo esesovci po upornikih z orožjem. Uporniki pa se umaknejo v krematorij. Odondod mečejo na dvorišče steklenice z ekrazitom. Skupina esesovcev pobije z mitralješkimi rafali Grke, ki so ostali postrojeni na dvorišču. Nekateri izmed njih se skušajo rešiti, toda pri izhodnih vratih vsi padejo.

Esosovci se premaknejo proti vhodu v krematorij, ne da bi nehali streljati. Njihov položaj ni rožnat, ker se Poljaki srdito branjajo. Steklenice z ekrazitom leté druga za drugo skozi okna. Spricho njihovih eksplozij se držijo esesovci v spoštljivi razda-

103

lji. Kdor se skuša približati poslopju, ga eksplozija ekrazita prikuje k tlom. Streha krematorija se razkolje, skozenjo buhneto plamen in dim, trami in opeke frčijo na vse strani. Eksplozirali so štirje sodi bencina in spremenili poslopje v ruševine. Pod njimi so ostali pripadniki posebne skupine, ki so bili tam. Nekaj redkih preživelih se še vedno skuša upirati, toda esesovske brzostrelke jih kmalu utišajo. Drugi, ki kljub ranam še lahko hodijo, odidejo proti vratom z dvignjenimi rokami, tedaj pa jih podere rafal. Dobro so vedeli, kaj jih čaka, a so vseeno planili iz ognja in si tako izbrali lažjo smrt. Potem priženo še tistih sto Madžarov, ki so jih bili odpeljali v četrt D, in jih brez pomišljanja vse pobijejo.

Spopad se je torej začel v krematoriju št. 3. V krematoriju št. 1 je delo teklo normalno, dokler ni krematorij št. 3 zletel v zrak. Ob strahoviti eksploziji je napetost dosegla višek. Prvi hip ni nihče vedel, kaj se dogaja. Kurjači so zapustili peči in se začeli zbirati v gruče, skušali oceniti položaj in se pomeniti, kaj naj ukrenejo. To pa ni dolgo trajalo, ker se jim je približal neki esesovec, stopil h glavnemu kurjaču in ga z rezkim glasom vprašal, kdo je dovolil njegovim ljudem zapustiti peči in prenehati delo. Odgovor glavnega kurjača ga ni zadovoljil. Dvignil je zakrivljeni konec svoje debele palice

in imel tako palico, da je z njo priganjal pripadnike posebne skupine — in z vso silo mahnil glavnega kurjača po glavi. Kakšen drug bi se bil na njegovem mestu takoj zgrudil s počeno lobanjo. Glavni kurjač, ki je najbolj klen mož posebne skupine, pa se je komaj zamajal. Obraz mu je občila kri. Kot bi mignil je potegnil izza golenice dolg, tanek nož in ga porinil esesovskemu podoficirju v prsi. Le-ta se je sesedel, dva druga kurjača, ki sta bila poleg, pa sta ga zgrabila, odprla vrata prve peči in ga vrgla v ogenj. Vse to se je zgodilo z bliskovito naglico

Nagradna križanka LEK številka 25

[illegible]

Razpis nagradne križanke

Reševalci! Do 5. junija 1972 nam dostavite rešitev te nagradne križanke; v 24. številki lista, 8. junija, pa bomo objavili rezultate žrebanja. Trije pravilno izžrebani bodo prejeli knjižne nagrade:

ZBRANO DELO — K. Destovnika-Kajuha,
MLADOST NA VASI — pisatelja T. Sifererja,
USTAŠKO TABORIŠČE JASENOVAC — pisatelja
N. Nikolića.

Uredništvo in uprava

Srečanje internirank taborišča Grüneberg

Srečanje bivših vojnih ujetnikov

STROŠKE SO SI RAZDELILI NA ENAKE DELE IN ZBRALI ŠE NEKAJ DENARJA ZA VENCE, ČE BO MED LETOM KDO IZMED NJIH UMRLO

Deveti maj, dan kapitulacije nacistične Nemčije in dokončne zmage nad nacistično-fašistično zverjo v drugi svetovni vojni, je velik in pomemben praznik tudi za bivše vojne ujetnike iz tako imenovane aprilske vojne v Jugoslaviji. Ti nekdanji vojaki, obvezniki stare jugoslovanske vojske, so bili v mesecu aprilu leta 1941 ob združenem napadu takratne nemške in italijanske vojske na Jugoslavijo pri obrambi svoje domovine zajeti že v prvi bitki druge svetovne vojne na našem ozemlju. Nato se je začela njihova dolgotrajna trnova pot po številnih ujetniških taboriščih in po nešteti improviziranih delovnih komandah po vsej takratni veliki Nemčiji in Italiji. Brez lastne krivde, napadeni od zunaj s strahotno vojaško premočjo, od znotraj pa od usta-

ških in drugih petokolonskih izvrzkov ter izdani od takratnih jugoslovanskih oblastnikov so se takrat nenadoma, tako rekoč čez noč znašli za bodečo žico, kjer so potem mnogi izmed njih kar vsa štiri leta vojne, ločeni od svojih drugih in od najpomembnejših dogodkov v zgodovini naših narodov, preživljali svojo mladost. Njihovi stalni spremljevalci poleg oboroženih stražarjev so bili beda, pomankanje in vsakodnevno poniževanje, nemalokrat pa tudi lakota in bolezn, med njimi tudi tifus. In pa doživljanje najrazličnejših vojnih grozot od množičnega bombardiranja zavezniških letal skoraj vso vojno (včasih so bombardirali tudi po večkrat na dan in ponoči) do množičnega umiranja sovjetskih bojnih tovarišev od lakote in tifusa zlasti v letu 1941 in

Dne 13. maja smo se v Ljubljani pri šestici zbrale nekdanje internirank, ki smo trpele v koncentracijskem taborišču v Grünebergu. Prvo naše srečanje je bilo leta 1963. Od tedaj se srečujemo vsako leto v prvi polovici maja. Letos se nas je zbralo trideset.

Taborišče v Grünebergu je bilo pod upravo taborišča v Ravensbrücku. V njem nas je bilo trinšestdeset Slovenk, kamor so nas pripeljali (razen treh) aprila 1944. Imamo naslove šestinštiridesetih tovarišic. Žal nas je vsako leto manj.

Izvolile smo tričlanski odbor, ki bo priredil prihodnje srečanje. Mnogo neurejenih zadev nas tare, zato so takšna srečanja koristna. Med razpravljanjem smo se dotaknile tudi vprašanja odškodnin, ki bi jih morala našim internirancem plačati ZR Nemčija. Že leta 1964. po obisku koncentracijskega taborišča v Ravensbrücku, smo prosile, naj bi nam pomagali urediti spominsko sobo v spomin umrlim internirancem iz Jugoslavije. Mnogo žen in deklet iz naše države je tam umrlo, v počastitev njihovega spomina pa so kaj malo storili. Pogovarjale smo se še o drugih nalogah. o »dnevu interniranc«, o ureditvi kraja. kjer je bilo koncentracijsko taborišče na Ljubelju itd.

DANA VALIČ

1942. Takšno usodo, ali pravilneje povedano, takšen zločin nad našimi narodi — enega izmed mnogih še mnogo večjih, storjenih v Jugoslaviji v drugi svetovni vojni — je doživelo okoli 350 tisoč Jugoslovancev, med njimi blizu 20 tisoč Slovencev — takih, ki so prav takrat služili svoj redni vojaški rok, pa tudi starejših letnikov ter aktivnih in rezervnih oficirjev in podoficirjev. Nekaj stotin izmed njih je v ujetništvu tudi umrlo. Dan dokončne zmage nad nacistično Nemčijo in konec druge svetovne vojne praznujejo zato bivši vojni ujetniki tudi kot praznik svoje osebne osvoboditve iz nacistične sužnosti.

Kakor vsako leto so se v soboto, 13. t.m., tudi letos ob tem prazniku zbrali v restavraciji »Slavija« v Ljubljani nekdanji vojni ujetniki taborišča za vojne ujetnike Stalag III A Luckenwalde pri Berlinu. To veliko ujetniško taborišče je bilo le eno izmed 80 podobnih matičnih ujetniških taborišč v nacistični Nemčiji — skozenj je šlo več kakor sto tisoč nekdanjih vojnih ujetnikov, pripadnikov vseh zavezniških armad, po kapitulaciji Italije pa tudi kakih petnajst do dvajset tisoč Italijanov. V tem taborišču je bilo okoli pet tisoč Jugoslovancev in med njimi okoli dva tisoč Slovencev. Praznovanja pa se jih je udeležilo okoli sedemdeset iz vse Slovenije.

Po kratkem nagovoru njihovega nekdanjega sotrpina Vinka Butale, diplomiranega pravnika iz Ljubljane, so vsi navzoči použili najprej skromno enolončnico iz navadnih lončenih skodel. Seveda pa je bila v primeri s hrano v taborišču še vedno razkošna. Ob čaši vina se je nato razvilo zelo prijetno razpoloženje in obujanje spominov, ki je trajalo do pozne večerne ure. Kakor v nekdanjem taborišču, kjer sta bila čut za tovarštvo in za kolektiv zelo razvita, so si ob koncu srečanja stroške za jedao in pijačo razdelili na enake dele in zbrali nekaj denarja še za vence, če bo med letom kdo izmed njih umrl.

Na to srečanje pride vsako leto več nekdanjih vojnih ujetnikov.

MILE SMOLINSKY

V NEDELJO PROSLAVA NA JANČAH

II. grupa odredov je bila spomladi leta 1942 najelitnejša partizanska enota v Sloveniji, znana po uspešnih bojih na Dolenjskem in Štajerskem, na Jančah in po napadu na Verd. Njen komandant je bil Franc Rozman-Stane, komisar pa Dušan Kveder Tomaž. Prav letos poteka trideset let, ko je II. grupa odredov ob pohodu na Štajersko dosegla pomembno zmago nad nemškimi policisti. Zato bo v nedeljo, 28. maja, na Jančah proslava tega dogodka. Zbrali se bodo stari borci te enote in obujali spomine na tiste dni pred 30 leti.

Nedeljsko proslavo bodo skupno pripravile družbenopolitične organizacije občin Grosuplje, Litija in Ljubljana-Moste-Polje, ki so v ta namen organizirale vse potrebno.

Svečanost se bo začela ob 10. uri pred planinskim domom II. grupe odredov, kjer bo imel slavnostni govor generalpolkovnik Franc Poglajen-Kranjc. Nato bo sledil kulturni program, ki ga bodo izvajali moški pevski zbor iz Šmartna pri Litiji, oder mladit iz Litije in pihalni orkester godbe iz Vevč. Ob 11. uri bo nato še spominska svečanost pred spomenikom II. grupe odredov na Tujem grmu.

Prebivalci iz vseh treh občin se bodo v nedeljo v velikem številu zbrali na Jančah, občinska počitniška zveza in občinska konferenca ZMS Ljubljana-Moste-Polje bosta organizirali skupen pohod mladine, sodelovali pa bodo tudi pripadniki JA in enot teritorialne obrambe.

T. B.

dobro je, če veste

V PRIHODNJE SE NOSECNICAM NE BO TREBA BATI PORODOV, češ da bodo rodile brez bolečin, a brez narkoze. Cudežno sredstvo, ki ga bodo v ta namen uporabljali, je kemična spojina prostaglandin, snov, ki so jo odkrili v izločku žleze človeškega organizma že leta 1930. V zadnjih desetletjih se je pokazalo, da je s prostaglandinom mogoče olajšati težave astmatikov, dalje blažiti bolečine zaradi razjede na želodcu, pa odpravljati jalovost, zdraviti ozeblino in lajšati porode ter splave — brez bolečin. Uporaba tega sredstva bi se zato kaj kmalu zelo razširila, ko bi bilo mogoče pridobivati večje količine prostaglandina hitro in poceni. To je še zdaj neizpolnjena naloga kemikov (tako imenovano sintetično izdelovanje).

STRAHOTNE POSLEDICE EKSPLOZIJE ATOMSKE BOMBE V HIROŠIMI LETA 1945 se kažejo še zmeraj med drugim tudi v tem, da prebivalci, ki so bili ob eksploziji žrtve izžarevanja, obolevajo petkrat pogosteje za rakom žleze slinavke kakor pa drugi Japonci.

PRESAJANJE SRCA SE NE BO RAZŠIRILO, kakor meni večina uglednih strokovnjakov za srčne bolezni po svetu. Menijo, da bodo v prihodnje prišle v poštev večinoma operacije srca in »krpanje« z nadomestnimi deli iz neorganskih snovi. Ali pa bodo kdaj presajali umetna srca, strojčke, kakršne izpopolnjujejo že nekaj let, pa je še popolnoma odprto vprašanje. Vsekakor bodo zdravniki imeli največ skrbi in dela zaradi bolezni srca in ožilja. Število bolnikov s temi boleznimi v Ameriki še nevarno narašča. Lani je umrlo 600.000 Američanov zaradi srčnih bolezni.

ŠTEVILO NEKADILCEV V ANGLIJI POČASI NARAŠČA. Zato se je lani tudi skrčila poraba cigaret; vendar je to malenkost, da so lani pokadili 5.500.000 manj cigaret kot predlanskim v primeri s tem, da so jih leta 1970 pogladi v zrak kar 128 milijard.

SE EN SODOBNI »BABILONSKI STOLP« BODO POSTAVILI V EVROPI, namreč za televizijsko oddajo anteno v ZR Nemčiji pri Frankfurtu. Stolp bo 331 m visok, drugi po svoji višini v Evropi. Najvišji je namreč v Moskvi. Delo bo končano leta 1976. Stolp bo stal 95 milijonov mark.

873.000 OSEBNIH AVTOMOBILOV JE ŽE V NASI DRŽAVI. Število avtomobilov pri nas stalno zelo hitro narašča, celo hitreje kot v nekaterih razvitih državah. Lani je bilo v naši državi registriranih 873.000 osebnih (potniških) avtomobilov, medtem ko jih je bilo predlanskim le 720 tisoč. V letu dni je število avtomobilov naraslo kar za petino. V Sloveniji je bilo registriranih 177.000 avtomobilov, na Hrvaškem 218.000, v Srbiji (z obema avtonomnima pokrajinama vred) 336.000, v Bosni in Hercegovini 77.000, v Makedoniji 51.000 in v Črni gori 13.500. V Sloveniji je število avtomobilov v letu dni naraslo za 18 %, v Makedoniji za 25 %, v Srbiji za 24 % in v Bosni in Hercegovini celo za 27 %.

TIŠINO JE TEZE PRENASATI KOT HRUP. Dandanes se čedalje bolj pritožujemo nad hrupom, ki je ponekod, zlasti v okolici velikih letališč, res že neznosen ali celo smrtno nevaren. Dokazano je, da npr. perutnina ne prenese bobnenja motorjev velikih reaktivnih letal — živali kaj kmalu poginejo. Ljudje pa obolevajo za srčnimi in živčnimi boleznimi. Če kdo ogluši, ni niti največja nesreča... V ZDA pa so učenjaki raziskali, kako vpliva na človeka popolna tišina. »Žrtve« tega poskusa, ki so jih zaprli v posebne samice, kjer je vladala popolna tišina, so zelo trpele. Izjavile so, da je neznosno, če v takšni tišini slišiš utrip lastnega srca in škripanje lastnih kosti; človek bi se takšni tišini ne mogel prilagoditi.

JAVNA ZAHVALA

Odboru Združenja borcev Zelena javna zahvala, predvsem predsednici Fani To. mičević-Zagar, se iskreno zahvaljujem za vsestransko pomoč. Zahvaljujem se tudi stanovajski komisiji občinskega odbora ZZB NOV Ljubljana-Moste.

FANI POČERVINA z družino
Kvedrova 15, Ljubljana

*forma
grosuplje*

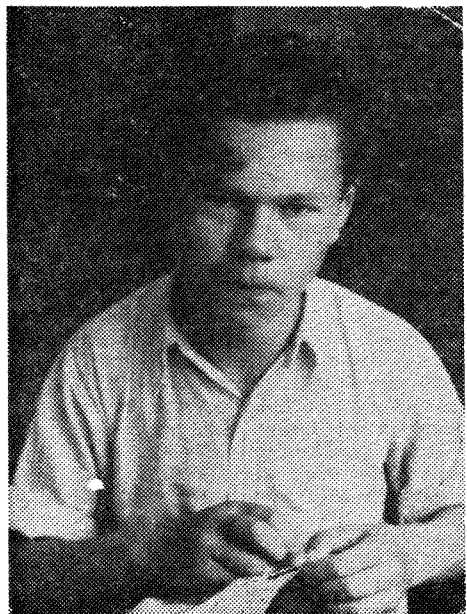
telefon: 771-039, poštni predal 14, tekoči račun pri
SDK Grosuplje 5013-1-206

posluje kot trgovina na debelo z lastnimi proizvodi.
nimi obrati in sicer:

- plastika do 200 gr
- galvanizacija (niklanje, kromiranje, cinkanje, srebrenje itd.)
- izdelovanje UZV ventilov za acetilen, kisik in komprimirani zrak
- vodovodne armature
- izdelovanje telefonskih central za hotele
- ozvočenja
- elektroinstalacije na visokih in nizkih gradnjah
- cevne varovalke — hitre, pol zadržane in zadržane
- izdelovanje plastičnih in Al karnis
- izdelovanje cementnih izdelkov
- steklarstvo in uokvirjenje slik
- prevozci

Udeleženeec prve sabotaže in priča gorja

Nekateri dogodki, ki se jih spominjamo iz zadnje vojne, so tako pomembni, da jih bo zapisala tudi novejša zgodovina slovenskega naroda. Med te dogodke lahko prištejemo tudi eno

Ciril Strnad kot krojaški vajenec iz dni, ko so leta 1941 mariborski skojevci izvedli prvo sabotažno akcijo na Slovenskem.

prvih akcij mariborskih skojevcev, ki so jo izvedli v noči od 28. na 29. april 1941 sredi Maribora, komaj tri tedne po okupaciji. Ta dan si je mariborska občina izbrala za občinski praznik.

Mladi skojevci, ki jih je vodil čevljarški vajenec Ljubo Tarkuš, so pripravili načrt, da zažgejo dva policijska avtomobila, ki sta bila parkirana v ozkem Volkmerjevem prehodu blizu hotela Zamorc. Požig obeh avtomobilov je bil toliko pomembnejši zaradi tega, ker so v Mariboru takrat Nemci imeli močnejše sile. Akcija je močno odjeknila in mnogim nemčurjem pognala strah v kosti. O tem pripoveduje Ciril Strnad, ki živi sedaj v Makolah.

»V Mariboru sem se učil za krojača pri Mihaelu Lešniku, ki je imel svojo delavnico v Orožnovi ulici. Poleg dela v delavnici sem obiskoval tudi obrtno šolo. V obrtni šoli sem se spoznal z Ljubom Tarkušem, pozneje še z Albinom Verdnikom, Francijem Poslekrom, Nikolo Nežmahom, Francijem Zorkom, Bojanom Ilihom in še z nekaterimi, katerih imen se več ne spominjam. Največ smo se sestajali v obrtni zbornici. Tam sem se seznanjal z idejami o osvoboditvi delavskega razreda pred izkoriščanjem, kar je bilo zame, ki sem prišel s podeželja, nekaj novega. V spominu imam tudi srečanje s policijo, ki je nekoč nenadoma vdrla v zbornico in to ravno v trenutku, ko smo peli internacionalo. Nedolgo za tistim smo gledali film »Volga, Volga«, kjer smo začeli peti. Spet je v kino dvorano vdrla policija, nas pregnala, upravi kina pa prepovedala predvajanje filma. To je bilo leta 1940. Kmalu nato mi je Ljubo Tarkuš dejal, da sem sprejet v SKOJ. Bil sem zelo vesel, da mi tako zaupajo, imel pa sem tudi občutek, da sem postal zrel človek, ki se zaveda svojih dolžnosti.

Prišlo je leto 1941. Konec marca smo skojevci skupaj z drugimi nasprotniki trojnega pakta šli na ulice ter tam javno izražali svojo ogorčenost zaradi paktiranja jugoslovanske vlade s Hitlerjem. Tedaj smo odstranili mnogo nemških napisov in razdeljali prostore nogometnega kluba Rapid, ker je bil to nemški klub. Spoprijeli smo se tudi s policijo, ki nas je naposled sicer razgnala, toda z veliko težavo. Sledila je okupacija naše dežele. Po tednu premora smo se znašli ter začeli kovati načrte, kako bi ponagajali Nemcem, ki so pregazili našo domovino. Ko smo se sestali, mi je Ljubo Tarkuš dejal, da se zvečer okrog devete ure dobimo na koncu Slovenske ulice. Tu smo se zbrali ob določenem času. Takrat še nismo vedeli, zakaj. Slutil sem, da je v ozadju neka sabotažna akcija. Nisem se zmotil. Ljubo Tarkuš nas je

razporedil. Meni je določil mesto na začetku ozkega prehoda ob hotelu Orel. Moral sem paziti, če bi s te strani grozila kaka nevarnost. V tem primeru bi moral opozoriti z dogovorjenim znakom tovariše, ki so imeli nalogo napasti avtomobila v Volkmerjevem prehodu. Kmalu sta avtomobila črne barve zagorela z velikima plamenoma. Bil je čas, da se umaknemo na dogovorjeno mesto na Studencih. Ne vem natančno, kdo je zažgal avtomobila, mislim pa, da je bil to Ljubo Tarkuš. Poleg mene in Tarkuša so v akciji sodelovali še Albin Verdnik, Nikola Nežmahen, Bojan Ilih, Franc Zorko in še nekateri, katerih imen se več ne spominjam.

Bili smo seveda radovedni, kako je naša prva akcija uspela. Zato smo se mirno vrnili s Studencev v središče mesta. Videli smo, da so Nemci obkolili vso bližnjo okolico Zamorca ter aretirali precej ljudi, ki so se slučajno zadrževali blizu prizorišča naše sabotažne akcije. Vse so potem odpeljali v Meljske zapore. Tedaj je bila v Mariboru uvedena policijska ura, ki je trajala od osmih zvečer do jutra. Čeprav so Nemci hitro reagirali in pozapri nekaj ljudi, jim ni uspelo, da bi odkrili prave krivce tega uporniškega ognja, ki je zagorel sredi mesta, v katerem je Hitler tri dni pred tem ukazal svojim hlapcem: »Napravite mi to deželo nemško!« Za naše delo ni vedel niti mojster, pri katerem sem se učil obrti.

O požigu avtomobilov v Volkmerjevem prehodu se je hitro razvedelo po mestu, čeprav so Nemci o tem strogo molčali. Dogodek je imel velik politični odmev med prebivalstvom. Omenim naj, da smo pripravljali še drugo sabotažno akcijo. Štirinajst dni za požigom avtomobilov smo nameravali z bencinom politični lesen most čez Dravo in ga zažgati. To pa nam kljub skrbnim pripravam ni uspelo. Tisti, ki bi moral pripeljati na most sod bencina, namreč ni opravil svoje naloge. Zakaj se je ustrašil, ne vem. Izvedeli smo pozneje, da se je prostovoljno javil v nemško vojsko, od tam pa se ni vrnil.

Ljuba Tarkuša so Nemci aretirali avgusta ali septembra 1941, ko se je vrnil iz kina, vendar ni izdal nobenega. Po tem dogodku smo bili zelo previdni. Ljubo je bil potem 6. januarja 1942 ustrelen v Mariboru. Mene so zaprli natanko mesec dni potem, ko so Ljuba ustrelili. Z mnogimi drugimi slovenskimi domoljubmi so me čez nekaj mesecev odgnali v uničevalno taborišče Mauthausen, zaključuje svojo pripoved Ciril Strnad.

Ciril Strnad je v Mauthausnu in pozneje v Passauu in Dresdenu preživel gorje, ki ga lahko preživi le malokdo. Povedal je, da je v Mauthausnu moralo umreti blizu 13.000 Jugoslovancev. Mnoge od teh je poznal in z njimi delil vse hudo. Živih je ostalo le kakih 2000, ki jih Nemci niso utegnili več pokončati. Seveda so mnogi od teh zaradi prestanega gorja pomrli po osvoboditvi, danes jih je živih le še kakih 500. Vsi so bolehi.

Ciril je po taboriščih preživel polna tri leta. Gledal je vsak dan smrti v obraz. Videl je, kako vozijo v krematorij še na pol žive ljudi. »Tisti, ki smo vse to preživeli, ne bomo nikoli pozabili strahot, negotovosti in tisočev sotrpinov, ki so na vse mogoče in nemogoče načine izgnili kot številke v vrtincu krvave fašistične krutosti. Misli mi še danes po toliko letih uhajajo v tiste čase in k ljudem, ki so si tako želeli zloma fašizma, v kar so bili vsi prepričani in so upali, da bodo dočkali svobodo in vrnitev v domovino. Toda požri jih je krematorij, njihova telesa so se spremenila v pepel. Svojci so jih doma zastonj čakali, da se bodo vrnili.«

Po vrnitvi iz uničevalnih nemških taborišč Ciril ni bil takoj sposoben za delo. Zanj je zares po materinsko skrbela mati, da si je opomogel. Takoj pa se je vključil v politično delo. Danes je zaposlen v Tovarni volnenih izdelkov v Majšperku. Kot vestnemu in poštenemu človeku so Cirilu zaupali vodenje tovarniške trgovine. Spominja se strahot, spominja pa se tudi prvega podviga mariborskih skojevcev, ki je odjeknil kot prvi kres upora na Slovenskem.

FRANJO HOVNIK

Tito o svojem otročtvu

Moja otroška leta so bila težka... V družini je bilo mnogo otrok in ni bilo lahko skrbeti zanje. Pogosto ni bilo niti dovolj kruha. Zaradi tega se je dogajalo, da je mati — da bi pravilno razdelila koruzno moko, ki jo je hranila, — morala zaklepati shrambo, v kateri je bil kruh. Mi otroci smo dobivati toliko, kolikor se ji je zdelo, da nam ga more dati in ne toliko, kolikor smo ga mogli pojesti. Ze meseca januarja je moral oče Franjo kupovati kruh oziroma koruzo, kajti za pšenico naša hiša ni imela dovolj denarja. Kupovali smo v Sloveniji, v Šempetru... Otroci pa smo izkoristili prihod sorodnikov, tete in drugih, da smo v njihovi navzočnosti izprosili od matere nekaj kruha in poleg tistega, ki smo ga že prej dobili. Mati je bila ponosna ženska in ji je bilo neprijetno, da bi nam vpričo sorodnikov odrekla. Zato pa je bilo potem, ko so sorodniki odšli, dovolj oštevanja in batin... Bil je nekoč nekak praznik in roditelja sta odšla nekam v goste. Bili smo lačni. Na podstrešju je visela suha svinjska glava, ki smo jo hranili za novo leto. Bratci in sestre so jokali. Jaz pa sem snel to glavo, jo del v kotel z vročo vodo, natrosil malo moke, in vse to se je kuhalo kaki dve uri. Najedli smo se, da je »vse pokalo«. Toda jed je bila tako mastna, da smo vsi oboleli. Ko se je mati vrnila in smo mi samo molčali in stokali, se je razžalostila, a nas ni nabila zaradi tega... Nato je prišla bera. To je neka obveznost še iz fevdalnih časov, ki se je obdržala v Kumrovcu do mojega detinstva. Po božiču se je pred novim letom pred vrati vsake vaške hiše prikazal frater iz Mlanjca s križem v roki, za njim

pa mežnar z vrečo. Frater je napisal na vrata s kredo »Anno domini...«. To je pomenilo čestitko za novo leto, gospodar pa mu je moral dati nekaj litrov koruze ali pa klobčič (povesmo) lanu zlate barve ali dva forinta, kar je za tiste čase pomenilo dve dnini... In mi smo

Ilustracija: Evgen Sajovic

po božiču vedno morali kupovati koruzo in lahko si je zamisliti, kako smo mi, vedno lačni otroci, gledali mežnarja, kako tlači našo koruzo v svojo vrečo.

IZ KNJIGE VLADIMIRA DEDIJERA »JOSIP BROZ TITO, PRISPEVKI ZA ŽIVLJENJEPIS«

Volčjak in kozliček

Tito je nekam odjahal in ni dovolil, da bi ga spremljal njegov volčjak Foksi.

Pes se je potuhnil, se zavlekel v kot in komaj sem ga pripravil, da je šel z mano na sprehod. Prehodila sva mlino ob globeli, hrib in ravnino do reke in se vračala mimo vaških hiš. Nenadoma sva srečala na poti izgubljenega kozliča. Foksi

Pritekla je neka ženska in žrtev odnesla.

»Glej hajduka! Kdo bi pričakoval kaj takega od njega?« so rekli fantje.

Foksi pa, kakor da je dal duška svoji žalosti: čakal je gospodarja in spal spanje pravičnika, toda ko se je vrnil Tito, si le ni upal predenj.

Tito je povprašal po ženi in jo dal poklicati.

Prišla je vsa prestrašena.

»Koliko škode ti je prizadel pes?«

»Nobene.«

»Nič se ne boj, čeprav je odšel tvoj mož k četnikom. Povej!«

»Nobene. Meso bomo pojedli, iz kože bomo pa tudi naredili kaj.«

»Kaj?«

»Kakšno vrečko. Za spravljanje hrane... ko je kaj bo.« Tito je poklical fanta in mu nekaj naročil. Fant je odšel in se vrnil z rižem, sladkorjem in soljo.

»Vzemi in pojdi, tovarišica! Ne jezi se na razbojnika Foksija.«

Žena je odhajala gledala hrano in ni mogla verjeti lastnim očem. A ko je slišal Foksi svoje ime iz znanih mu ust, se je izvelel iz kota, skočil na Tita in položil sprednje tace na prsi svojega gospodarja, kakor da bi ga hotel objeti.

• • •

Ostal sem sam v mlinu.

Tito je, čeprav prehlajen, odšel na bojišče.

Pustil mi je nekaj fantov in volčjaka.

IZ KNJIGE VLADIMIRA NAZORJA »S PARTIZANI«

berilo za mlade

Ilustracija: Evgen Sajovic

je stekel. Po dolgi žalosti si je menda zaželel igre; rogatcu se je približal z dobrimi nameni, toda kozliček se je prestrašil — beži, meketa, dviga rožičke in se brani. Videti je, ko da se volčjak spočetka čudi, a spomni se tudi nečesa motnega, pravadnega. Zaman kričim nanj, plane in ugrizne, udarce z mojo palico popolnoma prezre. Če ne bi priskočila dva partizana, bi nedolžno žival docela raztrgal.

Irena Kopčaver (na fotografiji) in Alenka Sever sta bili prvi slovenski pionirki, ki sta stisnili roko predsedniku Titu ob njegovi osemdesetletnici; zgodilo pa se je prejšnji mesec na veliki slovesnosti v Kumrovcu.

Tito — naš vzornik

Vsaka država ima svojega voditelja. Predsednik majhne države Jugoslavije je Tito, prav gotovo eden izmed najbolj uglednih in zaslužnih voditeljev na svetu. Tito je simbol Jugoslavije, saj ga mnogi ljudje v najbolj oddaljenih deželah na svetu, ki o naši državi bolj malo vedo, poznajo kot velikega revolucionarja, borca za mir in predsednika Jugoslavije.

Josip Broz se je rodil 7. maja 1892 v Kumrovcu kot sedmi otrok Franja in Marije Broz. Večino svojega otroštva je preživel onstran Sotle v Sloveniji: v vasi Podsreda, pri dedu po materi Martinu Javeršku. »Tu je pasel živino, se igral v gozdu in večkrat dočkal tudi zoro na pašniku, kjer je varoval konje.« Njegova otroška leta so bila trda, naporna in revna, v znamenju žuljev in potu.

Ko je odrasel v fanta, se je v Sisku izučil ključavničarske obrti. Zaposlen je bil v raznih krajih, poleti leta 1911 tudi v Kamniku, kjer je delal v tovarni kovinskih izdelkov in livarni »Titan«. Pot ga je kasneje vodila v različne kraje na Češkem, v Nemčijo in Avstrijo, kjer je iskal delo in izpolnjeval svoje znanje.

Njegovo politično dozorevanje je raslo ob ljudskem odporu zoper zatiralce. Že pred drugo svetovno vojno je pred-

stavil jugoslovanske komuniste v kominterni v Moskvi in se boril za obstoj KPJ. Zaradi revolucionarnega gibanja je bil v mnogih zaporih.

Ko je okupator aprila 1941 napadel in okupiral našo državo, je Tito pozval člane KPJ, da organizirajo oborožen boj proti sovražniku. Hitler je mnogokrat razpisal visoko nagrado za tistega, ki bi ga ujel ali ubil. Toda Tito se ni ustrašil, delal je s podvojeno silo in zavestjo, da mora rešiti jugoslovanske narode.

Prišlo je leto 1943, ko je okupator še vedno divjal po naši deželi in ko so bili v bosenskem mestecu Jajcu na II. zasedanju AVNOJ postavljeni temelji nove Jugoslavije. Tito je takrat dobil naslov maršala Jugoslavije.

Takoj po osvoboditvi, 26. maja 1945, je Tito govoril na velikem mitingu z balkona ljubljanske univerze ogromni množici Ljubljancev in okoličanov. »Človek, o katerem so se širile tako raznovrstne, legendarne zgodbe, o čigar junastvu, sposobnostih in veličini se je toliko govorilo, ta človek je stal pred brezmejno radostnim in navdušenim ljudstvom in mu govoril o težkem boju za svobodo, o milijonskih žrtvah, ki so jih dali jugoslovanski narodi, o obnovi in izgradnji ter o lepšem jutrišnjem dnevu.«

Nadaljnje Titovo življenje se je razvijalo v boju za mir na svetu, predvsem pa v Jugoslaviji. Mnogo je potoval in navezoval stike z deželami vseh kontinentov. Tito je odločno proti blokovski razdeljenosti, hladni vojni, kolonialnemu zatiranju in zaslužnjevanju. Vedno je pripravljen pomagati gospodarsko nerazvitem deželam na svetu. Tito je voditelj neuvrčenih držav in veliki borec za mir.

Želje vseh jugoslovanskih narodov so, da bi Tito — simbol bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti — še dolgo živel in vodil Jugoslavijo po poti miru in napredka.

NADA DRAŽNIK

Fotografija

Tovariš Tito pride vsako leto v svoj rojstni kraj Kumrovec... Ko se je nekoč peljal na Trebče, kjer živi njegova sestra Ana, ga je zagledala skupina otrok. Deklice so takoj stekle na bližnje vrtove in nabrale šopek cvetlic. »Počkali bomo, da se tovariš Tito vrne, mogoče bo pa le vzel naše darilce!« so sklenili.

Dolgo so čakali. Nenadoma so zagledali kolono avtomobilov, ki je vozila vse bolj počasi. Ko je tovariš Tito zagledal otroke, je velel ustaviti. Tovariš Tito, njegova soproga Jovanka in spremstvo so izstopili. Otroci so bili zelo veseli. Izročili so mu cvetje in v pozdrav stisnili roko. Sofer jih je hotel slikati, tovariš Tito pa je rekel:

»Ja ču slikati svojo djecu!« Vzel je fotoaparati in razvrstil otroke tako, da je bila tovarišica Jovanka na sredini, potem pa pritisnil na sprožilec. Še nekaj časa se je pogovarjal z njimi. Povedal jim je tudi, da je hodil v isto šolo kot oni in da se tistih dni še dobro spominja. Obljubil jim je, da jim bo poslal fotografije.

Čez nekaj tednov je prispelo v šolo debelo in veliko pismo s posnetki, na katerih so bili otroci in tovarišica Jovanka. Slike so si razdelili med seboj, ena sama je ostala v šoli. Visi na steni v zbornici in mi smo ponosni nanjo, še bolj pa na to, da jo je posnel sam tovariš Tito.

BOJANA ROMIH

Želje mladih ob Titovem rojstnem dnevu

Tovariš Tito, sprejmi lep pozdrav od vseh otrok iz naše domovine, prirčne želje sprejmi vse mladine: ostani nam še dolgo čvrst in zdrav!

Vprašuješ nas, če pridno se učimo? Da, svet spoznavamo in domovino, poglobljamo se v našo slavno zgodovino, ko vodil, neuklonljiv, si naš osvobodilni boj, mu stal na čelu, ko nad uničene sovraže so zaplapolale zastave naše zmage in ti postal si dvakratni heroj!

Tovariš Tito, sprejmi lep pozdrav od vseh otrok iz naše domovine, za tvojih osemdeset bogatih, plodnih let cveti ti v čast najlepši cvet — svobode cvet!

VESNA VRES

Lepo je biti v naši domovini mlad. Srečna sem, ker živim v mirnem času in pod tvojim varnim okriljem. Ne poznam trpljenja in strahu pred sovražniki, ki so ga preživljali moji starši. Slišala sem veliko zgodb iz narodnoosvobodilnega boja in tudi sama rada prebiram doživljaje hrabrih partizanov. Mlada sem in pred menoj je še vse življenje. Zato iz vsega srca želim, da bi ostal med nami še dolgo dolgo let.

MOJCA FAJFAR

Naša vas se imenuje Bistrica ob Sotli in leži v bližini Kumrovcu, kjer se je pred osemdesetimi leti rodil Josip Broz-Tito. Njegova mati je bila Slovenka, rojena blizu naše vasi. Ko je bil majhen, je nekaj časa živel pri dedu. Hodil je v šolo, v kateri se danes učim jaz. Bil je vedno dober učenec, čeprav je moral doma veliko pomagati.

Ko je bil majhen, si je močno želel sank. Doma so bili revni in mu jih niso mogli kupiti. Nekoč, ko ni bilo mame doma, je vzel nečke (to je posoda, izdelana iz lesa) in se šel sankat. Na vsem lepem je zadel ob kamen, ki ga je pokrival sneg. Nečke so se razbile na koščke in lahko si mislite, kako je bil mali Joža takrat žalosten.

Tovariš Tito je nekoč prišel v našo šolo in obiskal razred, v katerem se je učil. Takrat so bile v učilnici še stare klopi in star lesen pod, ki se je majal. Od takrat je minilo že precej časa. Sedaj imamo nove klopi in lep parket, šola pa je še vedno tista, v katero je pred mnogimi leti hodil tudi Brozov Joža.

Letos bo naš predsednik praznoval osemdeseto obletnico rojstva. Želim mu, da bi bil še dolgo zdrav in da bi nas še večkrat obiskal.

KAROLINA DOBRINA

Ob osemdesetletnici tvojega plemenitega življenja ti v imenu mladih iz Smartna pri Litiji želim, da bi tudi v prihodnje tako uspešno vodil naše naro-

Bliža se težko pričakovani petindvajseti maj... Zelo lepo bi bilo, če bi Tito prišel k nam v Koper. Na trgu, ki nosi njegovo ime, bi proslavljali dan mladosti. Potem bi se skupaj odpravili na izlet na Gorenjsko. Tito bi se pomudil na Bledu, jaz pa bi z mamo, tetami, strici in prijatelji stekla na travnik. Tam bi postavili šotor, pomalicali in šli nabirat rožice. Natrgala bi narcise, marjetice, šmarnice in drugo pomladansko cvetje. Igrala bi se z Mojco in s Stojanom. Skakali bi po travi, se lovili, pa opazovali metulje in čebelice... Drugi dan bi zopet poiskala tovariša Tita. Segla bi mu v roko, mu čestitala in v roko stisnila najlepši cvet iz šopka, ki sem ga bila nabrala.

KATJA GLUSIČ

Ob tvojem življenjskem jubileju ti iskreno čestitam. Imam te rada in nesrečna bi bila, če ne bi bil več med nami. Hvaležna sem ti za vse, kar si storil za nas. Mi mladi smo dobri in bi za svojo domovino dali vse. Zanj smo se pripravljali tudi boriti. Kaj več bi ti ne vedela povedati. Majhna sem še in premalo vem. Upam, da bom kmalu bolj razumna in da ti bom lahko napisala lepše pismo.

RADA BENEDIK

Naša mladost je brezskrbna. To je tvoja zasluga in zato smo ponosni nate. Hvaležni smo ti za vse, kar si storil za nas. V naših srcih vlada zanos ob spoznanju, da imamo voditelja, ki ga cenijo in spoštujejo na vsem svetu. Želim, da bi še mnogo let vodil jugoslovanske narode. Obljubljamo ti, da te ne bomo razočarali in da bomo sledili tvojim svetlim vzgledom.

STANISLAV ZELE

kramljanje

Spoštovana urednica!

Dan mladosti je vsako leto pravi praznik vseh mladih. Težko je naštetiti vse prireditve ob tem dnevu ter zapisati vse oblike proslavljanja, ki so jih mladi izbrali za počastitev petindvajsetega maja. Letos bo imel praznik še slovesnejšo podobo, saj praznuje naš predsednik Josip Broz — Tito redek življenjski jubilej, osemdeseto obletnico rojstva.

Po vsem svetu znan klub OZN (organizacije združenih narodov) na osnovni šoli Vinica pri Črnomlju — njegovi člani so poleg profesorjev v glavnem pionirji te šole — je za počastitev Titovega rojstnega dne organiziral veliko akcijo, v kateri

so sodelovali mladi osnovnih šol iz vse Jugoslavije.

Pionirke in pionirje širom po naši domovini je spodbudil, naj pišejo čestitke in želje za Titov osemdeseti rojstni dan, naj pišejo o njem kot borcu za mir in enakopravnost med narodi pa voditelju narodnoosvobodilnega boja... Iz pisma bo viniški klub sestavil knjigo in jo izdal ob dnevu mladosti.

Odziv mladih je velik, saj je v dveh mesecih prispelo več kot štiri tisoč pism iz vse Jugoslavije, pisali pa so jih mladi najstih jugoslovanskih narodnosti. Ker se je težko odločiti, katera pisma so najboljše, najprirčnejša in katera na najtopplejši način izražajo želje, smo kar na vrhu velikega kupa izbrali tri in vam jih pošiljamo.

Ob koncu bi izrazili še željo, da

jih objavite na mladinski strani vašega časnika.

S tovariškimi pozdravi!

Janez Čadež,

Vinica,

68344 Vinica pri Črnomlju

Spoštovani tovariš!

Tudi na moji pisalni mizi se je nabralo toliko pism, da je bila odločitev vse prej kot lahka in vse prej kot pravična. Zato bi se želela opravičiti vsem, ki bodo tokrat zamenjali svoje vrstice, namenjene predsedniku Titu ob njegovi osemdesetletnici. Žal mi je, da nisem poiskala načina, kakršnega ste ga vi: kar prvih šest in naša stran bi danes ne bila nič manj prirčna in nič manj praznična.

Lepo pozdravljeni!

MILENA STRAJNAR

AKTUALNI GOSPODARSKI PROBLEMI

Aktualni gospodarski problemi, kot so nelikvidnost, inflacija, izgube v gospodarstvu itd., izvirajo v bistvu iz nesmotrnega gospodarjenja. Samoupravni sistem ne more trpeti — da tako rečem — za vetrja, ne sme dopustiti in ne ščititi vsega mogočega, kot so nerealne investicije, napadna proizvodna usmeritev, nerentabilnost in drugo. Naš novi sistem ne bi smel omogočati, da družba krije rizike in izgube. Vse to poraja in spodbuja inflacijo, ki spodbuja splošno stabilnost, jemlje dohodku vrednost in ogroža standard. To pa seveda prizadeva ves tiste, ki žive od svojega dela, zlasti tiste z nizkimi osebnimi prejemki.

Iz Titovega govora na slovenskem zboru v Titovem Užicu

KAVA

Lani smo popili 40.000 ton kave. Potemtakem je vsak Jugoslovčan svojim desetim skodelicam iz leta 1970 dodal še eno. Tako smo ohranili svetovni rekord v pitju kave, ki ga imamo že nekaj let.

Delo — 16. V. 1972

OD KOD DENAR?

Zvezni sekretar za kmetijstvo ing. Ivan Kuštrak: Letno potrebujemo vsaj 50.000 traktorjev, planirano pa je, da jih izdelamo 25.000. To je nesprejemljivo. Pravijo: ni denarja. Od kod pa imamo denar za proizvodnjo četrtilijona avtomobilov?

Nedeljski dnevnik — 21. V. 1972

ZA TUJCE!

Po podatkih zveznega zavoda za statistiko je v družbenem sektorju zaposlenih 3 milijone delavcev. Letovišča za delavce, ki so zgrajena vzdolž zadranske obale, pa imajo 80.000 ležišč, kar pomeni, da na 10 delavcev pride le ena postelja v teh objektih. Pa še tista je največkrat rezervirana za ljudi iz uprave podjetij, ne za delavce!

Delavska enotnost — 13. VI. 1972

VSAK ČETRTI DELAVEC BREZ KVALIFIKACIJE

Tretja konferenca Zveze sindikatov Srbije bo 1. in 2. junija v Boru. Posvečena bo izobraževanju in kulturnemu življenju delavcev.

Nepismenost bo ena od glavnih tem, ker je v Srbiji nad 35 tisoč nepismenih delavcev. Dosedanji rezultati pouka pisanja in branja in nadaljnega strokovnega izobraževanja so sicer pomembni, toda nezadostni — je ugotovilo predsedstvo sveta sindikatov. Kajti 248 tisoč delavcev ni kvalificiranih, to pa znaša 23 odstotkov.

Politika — 20. V. 1972

JUGOSLOVANSKI ZDOMCI

Po zadnjih statističnih podatkih je bilo ob koncu lanskega leta na začasnem delu v zahodni Evropi 780.000 jugoslovanskih delavcev, v neevropskih deželah pa okrog 200.000. V Zahodni Nemčiji je bilo 478.000 Jugoslovancev, v Avstriji 131.000, v Franciji 80.000, v Švedski 36.000, v Švici 34.000, v Belgiji 5.500, v Holandiji 11.500, v Danski 7.500, v Luxemburgu 1.500 in v Norveški 1000. V Avstraliji je 120.000 jugoslovanskih delavcev, v Kanadi 30.000, v ZDA 25.000 in Novi Zelandiji 25.000.

Dnevnik — 16. V. 1972

»Koga imaš rajši?«

»Treblinka« je prvo delo, ki razkriva obnašanje židovskega življa od začetka nacistične okupacije na Poljskem na tak način, da bralec vidi, kako nesmiseln je očitke glede židovskega fatalizma in resignacije. Piše brez patosa, z mrkim humorjem in napeto, čeprav prikazuje vse strahote, ki so jih počenjali nacistični »tehniki«.

Zelo lepo opremljena knjiga normalnega formata, vezana v platno, ima 319 strani in stane 134 dinarjev. Dobite jo lahko tudi na obroke pri Zavodu »Borec« in njegovih poverjenikih.

... Ko sem leta 1945 sama poslušala pretresljiva pričevanja o taboriščih, me je osupilo, ko sem naletela na očitke, češ da so mnogi Židje sami pomagali svojim rabljem. A treba je le pazljivo in natančno prebrati to knjigo in korak za korakom spremljati potek vstaje. Ko človek vidi, kakšno požrtvovalnost so pokazali ne samo člani odbora, marveč številni udeleženci vstaje, se mu odkrije, da bi bilo popolnoma nesmiselno očitati Židom fatalizem in resignacijo. Pri narodu, ki je zmogel takih dejanj, prav gotovo ni moč govoriti o kaki servilnosti in manjvrednosti. Ta knjiga jasno pravi, da je bila nemoč Židov v zgodovini vedno le rezultat okoliščin. Ne čudimo se torej več njihovi nemoči, marveč se radujemo dejstva, da so to nemoč končno premagali.

... Posebna mojstrovina »tehnikov« je bila v tem, da so dali vsakemu možnost izbire. Za registracijo družinskih članov ni bilo treba poročnih dokazil, zato so samci in vdovci lahko registrirali lastno mater ali svojo prijateljico kot zakonsko ženo. Drugi pa so bili postavljeni pred izbiro, ki jih je morala v vsakem primeru zlomiti.

»Koga imaš rajši«, je spraševal otroka neznan Machiavelli, »očeta ali mater?«

»Koga imaš rajši«, so spraševali tehniki vilnskega Žida, »mater ali ženo? Če imaš rajši ženo, nam daj mater, če pa imaš rajši mater, nam daj ženo.«

Kdo bi lahko odgovoril na tako vprašanje? Židje so to poskušali in pri tem jim je pokalo srce.

»Samo eno mater imam, žena pa je došla«, je odgovoril prvi.

»Rajši imam mater, toda žena je mati mojega otroka, in ti potrebujejo mater«, je odgovoril drugi.

»Zaradi žene boš zapustil očeta in mater«, je odgovarjala biblija.

... Živeti, to za Žida ni samo stvar hotenja — to je dolžnost. To dolžnost je dobrotljivo formuliral varšavski rabin Izak Niessenbaum, prvi poljskega židovstva. V varšavskem getu so »tehniki« v okviru svojih demoralizacijskih ukrepov ustanovili vrsto delavnic za vojaško opremo. Če so se Židje hoteli izogniti racijam, so morali imeti delovne izkaznice. Da pa bi jih dobili, so se morali zaposliti v enem izmed teh obratov in tako pomagati svojim sovražnikom v njihovih vojnih naporih. Kaj storiti? Pomagati sovražniku, da si reši življenje, ali rajši umreti, kot biti kriv, ker si mu pomagal? To vprašanje so Židje dali v preprosto rabinu Izaku Niessenbaumu. »Živeti je dolžnost«, jim je odvrnil. »Kadar gre za naše duše, rade volje stopamo na grmado v slavo božjega imena. Toda danes, ko hočemo naša telesa, je napočil čas, da slavimo življenje.«

... Tipično židovska lastnost: ničesar ne stori, dokler meni, da lahko storiš še bolje. Tudi strah in izčrpanost sta opravila svoje. Predstavljal si, kaj vse so morali prestati od prihoda Nemcev: rumeno zvezdo, geto, lakoto, pretepanje, izjalovitev vseh nad, potem Treblinko, padec na dno, grozo, perversnost.

... Prav gotovo je v obnašanju teh Židov, ki so rajši prenašali še tako huda ponižanja kot da bi se uprli, tičalo tudi ne-

kaj bojazljivosti. Vendar je bila ta bojazljivost bolj navidezna: tragični potek nadaljnjih dogodkov nam bo to v zadostni mери potrdil. Ne glede na strašne življenjske razmere, ki sta jih skupaj ustvarila zagrizeni antisemitizem domačinov in sistematičnost »tehnikov«, Židje na splošno niso videli utemeljenih razlogov za vstajo. Misel na upor zaradi časti židovskega ljudstva, kot so to pridigali mladi sionisti, v njih ni našla odmeva: biblijsko ljudstvo je pojmovalo svojo čast neskončno globlje.

Danu Arielu je uspelo, da je z ostanki odporiškega gibanja ušel iz vilnskega geta. V litovskih gozdovih je bojeval zagrizen, brezupen boj, da bi Nemcem, partizanom,

Jana
sodoben ženski tednik

Poljakom, Židom, zgodovini in samemu sebi dokazal, da Židje niso bojazljivi. Dejansko pa se je bojeval proti samemu sebi in je za svojo smrt tvegaval prav toliko kot drugi za svoje življenje. Tisti, ki so hoteli živeti, so spoznali, da je poniževanje samo sredstvo v rokah »tehnikov«, tako so prišli do sklepa, da se človeku ni treba boriti proti ponižanju, marveč samo proti smrti.

... Vsi člani odbora in večina tistih, ki so pri uporu (v Treblinki leta 1943 — op. ur.) imeli kakršno koli posebno vlogo, so padli med vstajo. Od tisoč jetnikov, ki so se ob času vstaje nahajali v taborišču, je kakim šeststo uspelo zbežati v bližnje gozdove. Od teh šeststo jih je leto pozneje dočakalo prihod Rdeče armade le še štirideset.

Ze sama usoda teh štiridesetih preživelih bi lahko napolnila novo knjigo, ki bi

bila tragična, kot je bila tragična zgodba o Malki in Šlomu, ter hkrati komična, kot je bila komična zgodba Simona Fischerja, ki je pripadal Sudovičevi vojni skupini. Malka in Šlomo sta preživela v gozdovih enajst mesecev. Ko sta zvedela, da se bližajo Rusi, sta krenila proti vzhodu, da bi dosegla ruske linije. Julija 1944 sta zaslišala njihove topove. Toda nekega večera, ko je Šlomo sam krenil iskat živeža, je neka skupina Poljakov napadla Malko. Šlomo je zaslišal njene krike in prišel na pomoč. Malki je uspelo uteči, še preden je Šlomo podlegel premoči.

Potem ko je inženir Sudovič ukazal svoji skupini, naj se razide, se je Simon Fischer pridružil sedmim tovarišem, da bi skupaj bežali. Skupina je premogla tri puške in dve pištoli. Do decembra 1943 so tavalili po gozdovih, se oskrbovali z živežem pri domačinih ter se bili s fašističnimi tolpami, desničarskimi ekstremisti, kmeti in Nemci. Navdajal jih je tolikšen bes, da so zmagovali v vseh spopadih. V teh bojih so padli štirje izmed njih. Ostali so sklenili, da se pridružijo Rdeči armadi, in ji krenili naproti. Pri tem so naleteli na skupino poljskih komunističnih partizanov, eno redkih, ki ni bila antisemitsko razporejena. Ne da bi povedali, da prihajajo iz Treblinka, so predlagali, da se jim pridružijo. Partizani so pristali. Kmalu pa so Fischer in njegovi tovariši opazili, da jih partizani vedno pošiljajo samo v najnevarnejše akcije in počasi jim je postalo tega dovolj. Nekaj dni zatem je prišlo do razdora. Eden od tovarišev je padel v boju. Pokopali so njegovo truplo in ravno začeli moliti kadiš, ko so se jim grozeče začeli bližati partizani. S kazalci na petelinah so se zadenjsko umaknili in se tako poslovili od svojih »zaveznikov«.

To se je zgodilo januarja 1944.

Rdeča armada je prišla julija 1944. Prvi oficir, ki so ga ugledali, jih je dal razorožiti in prijeti kot vojne ujetnike. Po nekaj dneh ujetništva je prišel neki polkovnik, jih zaslišal in poslal v — Treblinko. Od nekdanjega taborišča ni ostalo niti sledu. Novo zaslišanje in končno izpustitev. Odšli so naprej, da bi navezali stike z rusko KP, toda ko so prišli na cilj, je KP izginila. Sklenili so, da pojdijo v Lublin, kjer so pred kratkim ustanovili začasno vlado. Tam jih je sprejel minister Sommerstein, Žid po rodu. To je bil po dolgem času njihov prvi topel, pristrčen človeški stik. Nekaj dni so lepo ravnali z njimi. Nato pa jih je Sommerstein spet poklical predse in jim v kratkem nagovoru sporočil, da morajo — »na čast židovskemu ljudstvu« — vstopiti v poljsko armado, ki nadaljuje boj proti nacizmu. Izjavili so, da se strinjajo.

ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA

Pomemben prispevek k počastitvi 60. obletnice rojstva velikega slovenskega revolucionarja, borca in misleca

BORIS KIDRIČ:

IZBRANO DELO

Evropske krize in slovenski narod; Pripombe k slovenski literarni zgodovini; Lik slovenskega intelektualca med Prešernom in Levstikom; Slovenci in republika — so nekateri naslovi desetih najpomembnejših teoretskih sestavkov, uvrščenih v knjigo izbranih del Borisa Kidriča, ki je izšla kot posebna izdaja zbirke Naša beseda. Veliki revolucionar Boris Kidrič se nam v tej izbrano opremljeni knjigi pokaže ne toliko kot neustrašen borec, temveč predvsem kot velik politik, napreden družbeni delavec ter globok analitik in mislec, ki ga ne zanimajo samo trenutni pojavi, temveč se enako uspešno pogloblja v preteklost kot kaže smeri nadaljnjega razvoja.

(Opomba: naročniki zbirke Naša beseda bodo izbrano delo Borisa Kidriča dobili skupaj z ostalimi knjigami tega letnika!)

V črno platno vezana in z belim ščitnim ovitkom opremljena knjiga izbranih del Borisa Kidriča stane 40 din. Kupite jo lahko v vseh knjigarnah ali naročite pri zastopnikih in poverjenikih na šolah, pri akviziterjih ali neposredno pri založbi Mladinska knjiga. Oddetek za direktno prodajo, Ljubljana, Titova 3-III s priloženo naročilnico

NAROČILNICA

Podpisani(a)

natančen naslov

zaposlen(a) pri

štev. osebne izkaznice

izdane od

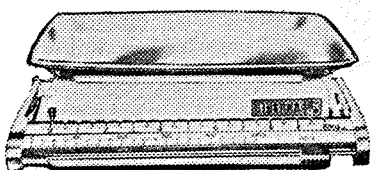
nepreklicno naročam knjigo IZBRANO DELO BORISA KIDRIČA.

Jeno 40 din bom poravnal(a) naenkrat po prejemu računa in položnice na tekoči račun Mladinske knjige, Ljubljana, 501-1-30/1.

Datum:

Podpis:

kuhinjska tehtnica

LIBELA-CELJE